

Iz svetovne razstave pariške.

Piše Ivan Vavpotič, slikar v Parizu.

I. V veliki palači. Skulpture.

Zatonile so plameneče kupole za košatimi kostanji, kojih pomladno sveže zelenje vas kliče v senčnati gaj. Raz smaragdno to zelenje, raz temno vejevje, skozi katero prosvita v drhtečih zlatih lučicah bleščeči azur, črtajoč na mokrem pesku, klopeh in zelenih gredicah oranžaste »zajčke«, pa razsiplje pomlad snežnobelo cvetje . . .

Vstopil sem bil pri monumentalnih vratih. Za trenotek izgine pred vami čarokrasni prizor, ki ga uživate že s širnih elizijskih poljan — oni veličastni arhitektonični ensembles, ki ga tvorijo palače in mostovi svetovne razstave . . .

Med mogočnimi kostanji, cipresami in duhtečim jazminom zablešči zdaj tu, zdaj tam beli mramor — vitke nimfe, igrajoče se s satiri, Lede in Astarte poleg pietè in Kristusa; — tam zopet bronasti jezdec, levi, Kajni in Ablji — zeleni in pozlačeni.

A glej ga starega znanca: slavnega češkega kiparja Myslbka nagrobni spomenik za pokojnega praškega kardinala kneza Schwarzenberga! Soha klečečega cerkvenega dostojanstvenika, ki je na lanski pomladanski umetniški razstavi v praškem Rudolfinumu vzbudila tolikanj navdušenosti, izgublja tu precej nekdanjega svojega efekta.

Veselo presenečen sem čital, nadaljujoč svojo promenado, — vdolbene v vznožju /raznih kipov — še več slovanskih signatur. Pij Welonski iz Varšave se tu ponaša s »Prometejem«, prikovanim

na skalo, slavni ruski portretist Bernstamm pa z ogromnima kipoma Petra Velikega in Ludvika XV.

Med vsemi tu zbranimi umotvori pa absorbujе pozornost občinstva Henrika Eplerja bronasta skupina »dve materi«. Z nedosežno bravuro, z napetjem vseh svojih moči, vsega živčevja nam je podal veliki umetnik — vkljub oficialnemu primatu Reinholda Begasa — danes največjega nemškega kiparja — skulpturo, ki ji gre po vsej pravici ime »umotvor«. Epler ni le globoko čuteč umetnik, marveč i nedosežen virtuoz. Zaman bi vam govoril o njegovi odločni, samozavestni, da, že brutalni tehniki, rajši vam predstavim prizor sam:

Ob vesoljnem potopu se je na skalo zatekla mati z detetom; rastoče vode že butajo ob pečino, in v istem hipu je priplavala levinja z levičem v strašnem svojem žrelu; že se vzpenja na rešilno skalo, ki pa nima prostora kakor za eno mater. Z nadčloveško močjo odriva nesrečnica levinjo, obupno se oklepajočo skalnatega zavetja, v silnem zobovju držečo visoko nad vodami dete — leviča. Bo li žena, bo li levinja zmagalka? Kdo ve — a vode rastejo, rastejo!

Obup, strah, življenski nagon, materinsko ljubezen nam liči umetnik in psiholog istohipno z nedosežno maestrijo in pretresljivim realizmom.

Še se vrste kipi za kipi, kostanji za kostanji, cvetličnjaki za rastlinjaki; a tam-le že prosvitajo skozi zelenje snežnobele stene, blesteče kolonade in pestri mozaiki — »velike palače«.

Nekaj korakov še, in že se razprostira pred mano prekrasna avenija Nikolaja II. z elegantnimi, divnimi svojimi nasadi; med temnimi palmami, vitkimi cipresami, v kupole in globe vrezanimi lavorji in cvetočimi oleandri pa nagajajo mramornatim nimfam mramornati satiri in kentavri, rjovejo strašni levi, dvigajo sprednjo ekstremiteto kakor dobro vzgojeni pudlji svojo tačico — iskri, semintja tudi melanholični konji.

In tam-le med jazminom in bezgom zopet star znanec: Strasserjev »Mark Antonij«, ki je njega dni s hruščem in truščem napolnil ves tabor dunajskih »mladih«. In celo prorokovali so takrat, da bode ta, sicer res gorostasna skupina na svetovni razstavi največji umotvor.

Toda njih nade se niso izpolnile, in ni zatemnel pred tem umotvorom renome Eifflovega stolpa, ni ostalih »cloujev« svetovne razstave. Potisnili so namreč »Antonija« tako v grmovje (nekateri Francozje imajo pred cesarizmom grozen strah!), da je revež ob ves kredit in ves efekt. Občinstvo pa hodi skoraj z ostentativnim

indiferentizmom mimo imponujoče te levje vprege in mogočnega imperatorja, ki pa je že tako strašno zalit, da se nehote vprašam, kdaj že ga zadene srčna kap. »Gospod Strasser, oprostite; menite li res, da bi bil anomalon, ali še boljše, monstrum, kakor je Vaš »Mark Antonij«, v stanu živeti tudi le samo eno uro?!«

V paviljonu za vojaško godbo svira republičanska garda Masse-netovo »marche héroïque«, in z veličastnimi akordi se spaja žuborenje iskrečih se vodometov, šumenje nebrojnega občinstva, vršenje blestečih pomladanskih toalet, hihitanje razposajenih Parižank, hripavo vpitje kamelota, ki prodaja vstopnice, oglednice, albume in plane, moledovanje vodnikov, živih enciklopedij, poznavalcev vseh jezikov, vseh znanosti, vseh umetnosti, ki pa vendarle nosijo oguljeno suktnjo in bolj ali manj transparentne hlače. Ob kioskih se tlači grozna gneča, zahtevajoča katalogov in oglednic, poslednjih kurzov, vročih kifeljčkov in sandwichev, »špricerjev«, limonad in absintov; ob portalih veličastne palače pa vam nudi legija modro in zeleno uniformovanih mož vozičke-naslanjače, in radostno jih pozdravljajo te vrle može, ki izpolnjujejo tako ginljivo »krščanska dela usmiljenja« (za denar seveda!), vsi oni, ki niso prav trdnih nog ali pa jih je ljubi Bog obdaril s kurjimi očesi.

Predno vstopim, si ogledam malo sijajno pročelje prekrasne te palače, ki ne krije manjšega ozemlja nego 40.000 kvadratnih metrov!

Palača, sezidana v mladorenesansnem slogu, je kakor nasprotna ji takozvana »mala palača« umotvor slavnega francoskega arhitekta Giraulta. Nad blestečim jonsko-rimskim peristilom se vzpenja ogromna steklena in mreževita konštrukcija — mogočna kupola s svojimi krili. Peristil razpostavlja grandiozni istosložni portal v korrespondujoča krila. Ob vznožju elegantnih teh kolonad se vrste kipi za kipi, nad portali in balustradami pa se vzpenjajo mitične četverke z Atenami in Apoloni. Peristilov fond krasi dekorativen friz, ki tvori serijo pestrih mozaikov, predstavljajočih zgodovino upodablajočih umetnosti.

Notranjščina: kolosalna rotonda s francoskim desnim krilom in levim — tujih držav. Okroginokrog prostrane galerije, visoko nad mano pa azurno nebo; steklo paralizuje vroče, bleščeče solnčne žarke, in prijetna bela luč polni sijajne te prostore, lega po nepreglednem kaosu vseh teh snežnih mramorjev, težkih bronz in kamenov, glin, terakot in koyin; vsem jim je vdihnil človek-stvarnik življenje — in kakor da sem v Olimpu, so me obklopili bogovi in boginje antike: Afrodite čiste in pohotne, v vseh pozah: stoječe,

iztezajoče se, ležeče, čepeče, rastoče iz penečih se valov — o, kakor listja in trave jih je tu, in vse hočejo biti krasne, občudovane; sirene, prevračujoče v valovih kozolce; satiri, ki piskajo na piščali, nagajajo svojim devicam; kentavri, ki jih love in preganjajo, pegazi, iskri, ognjeviti, kakor da so se vsi splášili, in nehote se sklonim predgroznimi njihovimi kopiti, da je ne dobim po glavi; — Diane in Herkuli, Meduze in Erinije, Prometeji in Dedali, no, prav ves Olimp! Pa tudi našega ne manjka: — Eve, bolj ali manj sramežljive, Adami, skesani in srditi, oh, in Kajni in Ablji, teh je pa že kar na tucate, Salome z mačjimi očmi in ledenim pogledom, Janezi Krstniki in veličastni Kristusi v dolgih haljah, Madone in kerubi; niti ne zaostajeta zgodovina niti sodobni svet; poleg slavnih vitezov v železju in oklepih, poleg slavnih knezov in vladarjev v bogatem ornatu na krasno osedlanih žrebcih, poleg Ivane d' Arc, poleg sodobnih suverenov na prestolih si brišeta raz čelo pot delavec in kmet; in glejte jih v lesenih coklah ribiče in mornarje, glejte jih matere z deteti, vse, vse vprek, siromake in Kreze, baletke in pierote, ovce in volke, krave in vrabce, labode in zmaje, portrete slavnih mož, poprsja neznanih dam, starih in mladih, — do ušes zabaljenih in dekoletovanih.

Kje vendar naj pričnem? — Begam ob cipresah, palmah, lavorjih, mramorjih in bronsah; kako mu pridem po robu — groznemu kaosu?

A kakor nalašč, glej jo tukaj-le ob tem-le velikanskem škofu — bo najbrže kak svetnik — tablico: »section française«!

Ko bi le ne bilo vsega preveč! Menite, da bi ne izgubil oči, ko bi hotel proučiti samo le Francoze! Pomislite le: v njihovi slikarski sekciji 1546 oljnatih slik, 144 akvarelov, 123 pastelov, 190 risb, 76 miniatur; v sekciji graverjev in litografov 180 radirb, 140 jeklorezov, 80 lesorezov in 77 litografij, v kiparski in medaljerski razstavi 632 umotvorov in slednjič v arhitekturnem oddelku 249 predmetov! Sedaj pa jih seštejte vse te številke! In ko ste jih sešteli, pa potencujte še ogromno to vsoto, ker navesti vam hočem še vse države in državice, ki so se udeležile te razstave: Avstro-Ogrska, Ruska, Nemška, Angleška, Zedinjene države, Laška, Španska in Portugalska, Belgija, Danska in Holandska, Švedska in Norveška, Srbska, Bolgarska in Rumunska, Grška in celo (proti vsem principom!) Turška, Japonska, Mehika, Peru, Nikaragua, Luksemburg, Monako, St. Marino, St. Salvador in slednjič še nekaj južnoameriških republik, ki kar skupno razstavljajo v takozvani internacionalni sekciji!

Kakor toče in mravljincev jih je, a vkljub temu jih posetim vse!

Čemu hodijo ljudje na umetniške razstave? Ste si le stavili že kdaj to vprašanje? — Pa vam hočem odgovoriti:

Večina jih poseča prvič zato, da ničesar ne vidi, ker, kakor veste, ne vidimo »den Wald vor lauter Bäumen, — drugič pa zato (in to je ravno glavna stvar), da se na teh baržunastih in plišastih divanih ob palmah in lavorjih malo odpočijejo, ogledajo nekoliko prekrasne, elegantne te toalete, ki polnijo s šumom in mamečimi aromati — »dernière création« prostrane galerije, da čitajo na mehkih blazinah svoj »Leibjournal« in kurzno listo, — če pripadajo ti obiskovalci nežnemu spolu — da eskamotujejo vsako minuto dva slastna ananasova bonbončka v mala usteca za bele zobčke, — če pa pripadajo skupini takozvanih »kennerjev«, se razkoračijo pred vsako sliko, vsako hermo, križajoč roke, vzmigavajoč z rameni, ako ne vedo, kaj bi, — prikimavajoč z glavo, mežikajoč z očmi, če jim je ta ali oni umotvor ugajal, — sopihajoč in strašno vrteč v orbitah užaljene oči, če so naleteli kje v kakšnem kotu na nesrečnega secesionista, — so li dobri in goreči narodnjaki in bolj ali manj sentimentalne duše, pa brišejo solze nad plahtami, na kojih se prekopicujejo konji in ljudje — in bojne slike, ki so najbolj krvave in najbolj rdeče, so zanje največje in najboljše, prav kakor one »plemenite« corridas de muerte, ki jih hoče luč dvajsetega stoletja po vsej sili zasejati tudi že v pariška tla —, in platno, na katerem je bojni slikar razmazal največ karmina in največ cinobra, je zanje umotvor, ki mu prorokujejo vsi že dva meseca naprej zlato kolajno; — stare pleše si višjejo pomadovane mustače pred kipečimi udi zapeljive bakantinje, možje v sutanah, ki skrbe za izveličanje naših duš (v Parizu prepotrebna stvar!) vpirajo desno oko v umirajočega Kristusa, z levim pa kokečujejo s sosedo Salambo ali pa sramežljivo Suzano; možje, ki se bavijo z gospodarstvom, cede veselja sline nad mastnimi, rdeče intonovanimi prasiči, ki jih je umetnik poetično nazval »poslednje solčne žarke«, — in se zgražajo nad suhimi Segantinijevimi kravami. So li takozvani pikpocketi, pred kojimi zapira ves svet razen ječarjev vrata, pa se ustavljajo samo le pred onimi umotvori, ki imajo največ občinstva zase, — in blagoslavljujejo žepe. Da pa končam, navedem slednjič še vse one možje, ki imajo nazore, ki se zaletavajo od dvorane do dvorane, od slike do slike, od kipa do kipa, motreč s črnim perspektivom previsoko povešeno sliko, zdaj zopet z naravnim kulkalom, ki ga tvorijo dlani, kak jutranji ali večerni »akord«, tu se zadevajoč ob okvirjev relief kake »nature morte«, tam zopet obtipavajoč soham brade in nosove, dasiravno so jim povesili na prsi

in zoklje tablice z napisom: »défense de toucher«! — in pišejo, pišejo, beležijo, črtajo po svojih katalogih in papirjih, da napolnijo strmeči svet s svojo učenostjo, da osrečijo umetnike z zakoni, aklamujejo ali pa »panajo« struje in šole — in vodijo lepo na vrvi »preko-rajžne« muze.

Čemu so še ljudje, ki ne umejo uživati umotvorov, čemu so nam vzgojili samo le ušesa, čemu ne tudi oči?! — Vsi iščejo le signatur, vsi hočejo izvedeti, kdo je na sliki, kaj in koga predstavlja ta soha, kdo je avtor, ali je iz mladeniških vrst, ali zastopa ideje »zastarelih«, — a ne razumejo uživati, kakor pravimo, »umetniško«. Pustite vse na strani in srebajte z umetnikom večno lepoto, vglobite se v njegovo dušo, veselite se z njim, togujte z njim in molite z njim božanstveno naravo!

Najskrajnejši naturalizem ni še narava sama, marveč le njena slika; nikdar pa se ne bo povzpel človeški duh tako visoko, da bi ustvaril novo naravo. Tudi najzagrizenejši naturalisti so to uvideli. Umetnik, čuteč in čist umetnik, poudarjam, nam s sliko, recimo krajino, ne podaje kakor vtisk, ki ga je napravila nanj dotična krajina. In vendarle se ne morejo odvaditi ljudje zamenjavati slik s predmeti samimi. Neverjetno se to čuje, pa je le istina! Oni znani in tako splošno razširjeni »oh, to-le je pa kar za prijeti!«, ki rezultuje iz zmedenih estetiških pojmov umetniško slabo ali pa sploh ne vzgojenih mas, ne govori li drastično za mojo trditev?!

Vi čujete Chopinovo nocturno, bajnokrasno, da se vam širi v srečnem razkošju srce, tožečo, da plačete, vam je li mar takrat, da se imenuje Sarasate, ki jo svira, da so njegove gosli neprecenljive, da se je oni, ki nam je zapustil ta umotvor, imenoval Chopin — — pred vami se rišejo lustris s tisoči bleščečih luči le še nejasno, nedoločno v meglenih silhuetah, ki rastejo, se izlivajo v neskončnost, pred vami izginevajo polagoma vaši sosodje, izgineva oder, izgineva Sarasate, izgineva dvorana, vi ne čujete več srčnih udarcev, ne vzdihanja svojih prsi, vi le še slušate, slušate tožeče, drhteče te zvoke, z vibracijami strun trepeče vaše srce, se stresa kakor v pohotnem deliriju vaše živčevje, in zdi se vam, kakor da ne bivate več na tem svetu, kakor da ste splavali sami — nadzemske bitje z nadzemskimi temi zvoki v vesoljstvo, neskončnost! — In ko so razdoneli zadnji akordi, se vzbudite kakor iz prekrasnih sanj.

In uživali ste umetniško! Pa se ne spominjate, da so vas polnila slična čuvstva pri pogledu na prekrasno krajino? Kakor hitro pa ste se se začeli izpraševati, kako se imenuje ona gora, čigav je oni

gozd, kam teče ona reka, bilo je s krasno vizijo pri kraju, prenehali pa ste tudi umetniško uživati. Zmajevali boste z glavo, če vam povem, da ste sami umetnik, če umete umetniško uživati. A stvar je vendarle tako enostavna!

Umetnik, recimo slikar, je reprodukoval čuvstva, ki so ga navdajala pri motrenju bodisiže te ali one krajine, tega ali onega sujeta, na sliki, ki naj tolmači vsemu svetu vtisk, ki ga je napravila dotična krajina, oziroma dotični sujet nanj. Ako pa vas sedaj pri motrenju te slike navdajajo ista čuvstva, ki so polnila umetnikovo srce tedaj, ko se je navduševal za to krajino, ta predmet, pa ste reprodukovali tudi sami, in v istem hipu ste se premenili v umetnika. Razlika je le ta, da se je slikar-avtor navduševal direktno ob krajini, predmetu v originalu, vi pa šele na drugem mestu, torej indirektno ob njegovi sliki. Vrhutega pa je reprodukoval prvi umetnik za vse in za vselej — vi pa le samo zase in za hip svojega motrenja. A umetnik ste bili ravno tako kakor on; igrali ste ulogo proizvajajočega virtuoza, slikar pa stvarjajočega komponista, in glejte, oba imenujemo umetnika!

Kaj ni lahko postati umetnik!! Malo srca, malo dobre volje — pa malo vzgoje! Vsega imamo Slovenci na izobilje, srca in dobre volje; — da pa je treba tudi »umetniške« vzgoje,¹⁾ o tem se nam pač niti sanjalo ni! Menim, da je vid ravno tako dragocen zaklad, če ne še dragocenejši, kakor pa naš sluh — in da bo treba polagoma pričeti s šolo za »gledanje«! Sluh so nam že zdavnaj vzgojili; — a kako da treba gledati, o tem nimamo niti najelementarnejših pojmov, kakor trde zdravniki, da ne umemo dihati, konsekventno tudi ne pravilno govoriti! Ljudje smo pač reveži!

Pričnem galantno s Francozi.

*

¹⁾ . . . Slovenci smo sila tesnosrčni. Da le vemo, kaj se godi pri nas, recimo še v Avstriji, Nemčiji in pri ostalih Slovanih, za ves drugi svet se ne brigamo. Horizont treba razširiti! Žalosti me, da izgovarjajo Slovenci s svetim respektom imena nemških, žalibože, po nemških ilustr. listih morda edinih jim znanih umetnikov à la Defregger, Max, Kaulbach, ki pa tega morda niti ne zaslužijo ne — da pa se jim pri tem o eksistenci Rjepinov, Constantov, Dagnanov, Michettijev, Wattsev, Boldinijev, Sargentov i. dr. niti ne sanja ne! In tu, mislim, je treba pričeti. Moje poročilo se širi res v neskončnost, toda srečen bom, če uvidim, da je prineslo le najmanjšega sadu . . . Oh, ko bi se hoteli učiti pri Francozih! V Parizu ima vsak arrondissement po eno ljudsko univerzo! Ko bi bilo mogoče to tudi pri nas! . . .

I. V.

Hola, tam-le Charpentier! Stari znanci iz Luksemburga; — pesem, — utrinek, — iluzija, o da, moji ljubčki iz muzeja; pa glej ga novorojenca: borilca! Krasna, živahna skupina to; nekaj pa mi vendarle noče v glavo — Charpentier, ta lirična, krotka duša — pa borilci! Pa dasi so ti slednji pravcati »chef d'oeuvre«, kakor pravi Francoz, vendar ljubim lirika Charpentierja bolj, nego pa Carpentierja — epika. Isti mojster razstavlja še poleg tega poprsje P. Deschanela, predsednika francoske zbornice — briljanten portret, markanten, odločen in poln esprita.

Glej ga tu-le malega peklenščaka, kako se mi roga, čepeč na srednjeveškem gotiškem kapitulu! »Un bon petit diable« ga je nazval umetnik Astanières. Ti porednež, čemu se mi smeješ? Kaj sem toli smešen? In nehote se ozrem po sebi; morda sem pozabil kravato doma; ne, vse v redu! Pa ko je že daleč za mojim hrbtom, čujem ga še vedno — ta pritajeni poredni krohot. Astanièresov »petit diable« je pač vreden grotesk in maskaronov hudomušnih srednjeveških nemških kiparjev!

Sredi rotunde raste skoro kar v kupolo — tako ogromen je veličastni pomnik Viktorja Hugona, ne največja, pač pa najkolosalnejša in najvišja skulptura od vseh, ki polnijo sijajne te dvorane. Slavnoznaní kipar Barrias, avtor tega kolosa, se je pokazal vsestranskega umetnika in poleg tega pomnika je razstavil še celo vrsto vsaj tehnično zanimivih predmetov. Omenjam med njimi lepo polihromno soho »razkrivajoča se narava«, srebrno statueto bakantinje — floro, mičen bas-relief v litografskem kamenu, in v istem materialu drobno statueto »Evina hči«.

Bartholomé je prišel z odlitkom veličastnega pomnika »Mrtvim«, ki so ga lansko jesen, na vseh mrtvih dan slovesno razkrili na pokopališču »Père-Lachaise«.

Zapazil sem bil, da ima tu naš Myslbek tudi duševnih bratcev. Trojica, da, če se ne motim četvorica škofov, morda tudi kardinalov, ki so na las tako aranževani kakor Myslbekov knez Schwarzenberg, je vzbudila tu mojo pozornost. Prihraniti vam hočem imena avtorjev, saj bi jih itak pozabili, konštatovati pa moram, da je v Francozih mnogo več življenja, da, tudi več ognja in verve, nego pa v globokem mislecu, vedno resnem — Myslbeku. Zlasti eden teh klečečih škofov, če se ne motim, Falguièrejev umotvor meji v silovitem svojem pogibu že na teatralsko pozo, ki pa vendarle še zapušča v vas vtisk naravnosti in odkritosrčnosti.

Vrste se sohe za sohami, kipom slede skupine, a nič odličnega, nič originalnega, pa mnogo »mache«; hitim mimo elegantnih škrinjic z medaljoni, kolajnami, zlatimi in srebrnimi, z miniaturnimi portreti v slonovini, oniksu in gorskem kristalu, z drobnimi igračicami, štatuetkami, vitkimi vazami v kalcedonu in žganem topazu; za drugimi stekli dragoceni emaili, kameje, rožaste terakote, gravure v zlatu, srebru in bronzi, aplikacije, reliefi v usnju in Bog zna koliko še drobnin v tehnikah in materialih, ki jim niti imena ne vem.

Hitim dalje mimo Sicarda, znanega mi že iz Luksemburga, mimo Dupuisovih kolajn — a tu-le mi je vztrepetalo srce, zastala v žilah kri. — Rodin, ah, Rodin! Toda nič novega! V luksemburškem muzeju sem bil že občudoval ta njegovo »poljub«, ta strastni poljub, ta tesni, krčeviti objem, ki izziva nebo, se roga peklu! Pač tu-le še bežna portretna skica; te še nisem bil videl. A to je tudi vse. Kdor se hoče naužiti božanstvene umetnosti Rodinove, ne sme ga iskati tu, kjer ne razstavlja kakor omenjeni dve skulpturi — pač pa v njegovem lastnem paviljonu, kjer prireja svojo kolektivno razstavo.

Kakor gre prvo mesto japonskim slikarjem kot predstavljalcem živali in njih življenja, tako zavzemajo francoski kiparji častno mesto kot nedosežni portretisti živali. Da, niti ne pretiravam, če vam povem, da se je dobra polovica francoskih kiparjev posvetila temu genru.

Učitelj, ljubljeni in občudovani mojster te veterinarske šole je Frémiet, ki razstavlja poleg Ludvika XIII., mogočnega jezdeškega kipa in velikanskega svetega Jurja in nekaj manjših, neznatnejših skulptur strašnega Orang-Utanga z mladiči, ki je telebil ob tla svojega napadalca, predrznega divjaka, in ga davi z dolgimi, orjaškimi svojimi rokami. Groznejši pa je še obupni boj silnega moža iz kamenite dobe s strašnim medvedom.

Pa tudi intimno živalsko življenje zanima Francoze. In vrlo mične idile nam podaje znani Peter. Ljubko skupino, predstavljajojočo levinjo s svojimi leviči, nazivlje umetnik »materinstvo«; polna ščegetajočega humorja je dražestna skupina čokastih medvedkov; kakor mucke se brezskrbno igrajo in valjajo »štruklje« v dolino; z levom in miško pa je ilustroval simpatični umetnik znano vam basen.

Da navedem še več imen, zapomnite si, še Karla Valtona z njegovim severnim medvedom v boju z mamutom in z njegovo levjo skupino. Imenovati hočem še Navellierja, ki razstavlja slona v

boju s krokodilom, *Mulota*, ki — poleg plešočega kralja *Leara* in prekrasne speče *Lede* — kaj ljubko ilustruje znano basen o grozdu in lisici. Poslednjega pa vam navedem še slavnega *Gardeta*, ki pri naša orjaško skupino levov in tigrov, danskega psa v mramorju in »nerazdružljivi papigi« v oniksu.

Predno pa zapustim francosko sekcijo, seznaniti vas moram vendarle še z nekaterimi imeni, ki jih s ponosom izgovarja vsak izobražen Francoz, seznaniti vas hočem z elito njih kiparjev-umetnikov. *Rodina*, *Gardeta*, *Frémietta* sem bil že navel; k odličnemu temu trifoliju pa prištevajo francosko občinstvo in francoski kritiki še drugo trojico: ravnokar umrlega *Falguièreja*, *Dalouja*, avtorja orjaškega republičanskega pomnika, o katerega slavnostnem odkritju ste pred meseci gotovo kaj čuli, in slednjič *Pavla Duboisa*, svetovnoznanega portretista.

Falguière se ponaša z grandioznim bronastim pomnikom kardinala *Lavigerieja*, določenim za mesto *Bayonne*, — *Dalou* pa kar z bogato kolekcijo raznih doživotnih portretov, študij in modelov, od katerih se odlikujejo zlasti portretne študije in skice po energični in virtuozni, vprav briljantni tehniki. Precejšnje število umotvorov nam je prinesel tudi *Dubois*; med interesantnimi njegovimi skulpturami pa zavzemajo prvo mesto: odlično poprsje *Ludvika Pasteurja*, bronasti kip *Ivane d'Arc* in nagrobni spomenik vojvode *d'Aumale*.

Dovolite, in navsezadnje le še ime, ki pomenja zame, v nesoglasju morda z legijo pariških in drugih cenzorjev, toliko, kolikor »*Rodin*«; ta mož, ki me je kar očaral s svojimi umotvori, imenuje se *Ferrary*. Da vidite njegovo »*Salambo*«, zapeljivko, zavidali bi pač umetnika za model! In njegova »favoritinja«, polihromna soha, deloma v blestečem prozornem mramorju, deloma v slonovini — njen nakit iz čistega zlata — vam je tako čarokrasna orientalka, njeni snežnobeli, kipeči udi tako žarni, tako zapeljivi, da bi se vzel ob tem bujnem telesu in neprenehoma poljubljal ti prozorni ročici, prepleteni z zlatimi verižicami, te drobne prstke, ki jih tesno, ljubosumno objemajo razkošni, dragoceni prstani, poljubljal baržun teh demon-skih ustnic, pil iz njih nektar — a črta, glej jo tu-le zopet tablico »*défense de toucher*«! — in odlazim z dolgim nosom v — angleško sekcijo.

Kakor čislam v Angležih odlične slikarje, pred vsem pa aristokratski, delikatni okus njih ilustratorjev in graverjev, tako se ne morem sprijazniti z njihovim kiparstvom. Ponosni sinovi Albiona ne razstavljajo baš v vznemirjajočem številu, toda tudi to malo, kar

nam nudijo, ni Bog si ga vedi kolike umetniške vrednosti. Da, mnogo dobrih reči sem tu videl, celo nekaj prav dobrih, kakor Framptonove skulpture in Harry Batesovega Lord Robertsa; toda ni ga bilo umotvora, ki bi mi s sugestivno silo zapovedal: stoj in občuduj me!

Kar sem omenil o Angležih, velja tudi o Zedinjenih državah, ki so se naselile prav v sosedstvu; če hočete ravno nekaj imen, pa si lahko zapomnite Frencha, ki razstavlja ogromen jezdeški pomnik Washingtonov, pa Mac Monniesa in makar še Proctorja, ki dela konkurenco i najboljšim francoskim »veterinarjem« s svojimi pumami in psi.

Polagoma sem jo bil zvil že v levo krilo. Poleg Angležev in Američanov so se nastanile kar precej ob vhodu Laška, Španska, Portugalska in — semintja potisnjene med te sekcije — večjidel neznatne skulpture kake skromne državice.

Dasiravno veje iz večine romanskih teh umotvorov nekaj — kako bi se izrazil, presladkega, ki meji že prav na mehkužnost, me je vendarle v imenovanih sekcijah presenetilo nekaj kiparjev s skulpturami, ki bi se jih ne sramovala ni Donner ni Thorwaldsen.

Tako n. pr. je Ernesta Biondija »finis Romae« ali, če hočete, tudi »saturnalije« skupina, ki zavzema pač eno najodličnejših mest na vsej tej razstavi. Pijani senatorji, pijane hetere in pijani legionarji so si podali roke in v razprostrti koloni, prav kakor v »en avant« finala tretje popolnočne četvorke, dreve — kam — no, da mi ni treba izreči besede prepast, recimo, da dreve pred gledalca.

Razuzdanost, podlost, nizka pohotnost, pijanost in perverznost, ki reži iz blaznih, izbuhljenih teh oči, ki smrdi iz penečih se teh, visečih ustnic, vse te odurne attribute rimske dekadence nam liči Biondi, dasi z nepopisno maestrijo in nedosežnim naturalizmom, pa tudi s tolikim cinizmom, da mu ne delam krivice, očitajoč mu brutalnost. Občinstvo pa se tišči trumoma k temu umotvoru — in komaj preidete.

Laforetijeve »šivilja« je neizrečeno simpatična skulptura, katere globokemu vtisku se ne ustavlja nihče.

Origova »artilnerija v nevarnosti« je nadalje skupina — modelovana sicer v majhnih proporcijah, a toli živahna in toli briljantna, da bi vrlo dičila salon kakega maršala.

Rossi, znani laški naturalist, se je oglašil tudi to pot z izbornim ribičem polipov; samo da ne bi bili že tolikanj vajeni teh njegovih vedno si enakih ribičev in polipov!

Odličen portretist je Foa Artur, ki razstavlja bogato kolekcijo terakot. Velo, čigar orjaški haut-relief »žrtve dela«, umotvor poln vznesenega čuvstvovanja, a pri vsem vzletu vendarle prost vsakega patosa, vsake teatralnosti, si je priboril občno in vrlo zaslužen priznanje.

Španska pa zaostaja v kvaliteti za Laško. Benlliure y Gil interesanten umetnik, drži med rojaki rekord, in njegov nagrobni pomnik slavnemu španskemu tenorju Gayarreju, veličasten, vrhutega pa povsem originalen sarkofag, je skulptura, ki jo brez pomišljanja lahko stavimo na stran največjim tu razstavljenim umotvorom.

Antonio - Texeira Lopes ni le največji portugalski kipar, marveč eden največjih sploh!

K najlepšim umotvorom Lopesovim bi prišteval vdovo, prekrasno mramornato skupino, pomnik Oliveire Martija; Kajn, usmiljenost, boleost, zgodovina in nekaj študij so skozinskoz klasični umotvori; manj pa mi ugaja sveti Izidor Seviljski, pač nekoliko preminuciozen s svojimi žilicami, presladek in malo prešegast. Zdi se mi, da ga je ustvaril Lopes takega zoper svojo voljo, in da je komandoval tega svetnika kje kak bolj ali manj diktatorski cerkven dostojanstvenik, ki ga pa ljubi Bog ni bil obdaril baš z okusom.

Oh, Bože, a tu se pričinja cel kaos držav in državic; pa vse vprek!

Bravo, Ivanović, edini Jugoslovan¹⁾ tu doli! In kolosalni tvoj »Miloš Obrenović«, ki so ti ga tako lepo postavili med oleandre in ciprese, ni v ponos samo tebi, marveč celemu srbskemu narodu! Katalog mi naznanja tu še več tvojih del, a tu doli jih iščem zaman; morda se srečava gori.

Morda zalotim tudi v kakem kotu Bolgara! Iščem in iščem; a ni jih nikjer; na dobro srečo in svidenje velja tedaj tudi vam!

O Rumunih ne duha ne sluha!

Pač pa razstavlja tu doli v lepem številu Belgičani, in lahko si pri tej priliki zapomnite ime slavnega kiparja Konstantina Meunierja; Norvežan Utsond, Šved Erikson in slednjič Danca Bonnesen in Stein so razstavili nekaj svojih kipov.

Približal sem se bil polagoma Avstro-Ogrski. Kar velja o drugih državah, velja pa zlasti še o Avstriji, ki razpostavlja umetniško

¹⁾ Jovanović menda ni edini jugoslovanski kipar na pariški razstavi! V Zagrebu smo izvedeli, da so poslali v Pariz svoje umotvore tudi nekateri hrvaški kiparji (Valdec, Frangeš . . .) Prosimo g. poročevalca, da nam do prihodnje številke opiše tudi hrvaške kipe. Uredništvo.

svojo razstavo (o slikarstvu velja to še prav posebej!) v razstavo v teh prostorih in pa razstavo v lastnem oficialnem paviljonu. Čehe in Poljake n. pr. treba, da poiščete v avstrijski palači, Dunajčani pa razstavljajo tu. To cepljenje se mi vidi skrajno nesrečno, če pomislite, koliko trpi radi tega ugled našega umetništva. Čemu ne vsi pod eno streho; tako bi vsaj imponovali — a tako, niti govoriti nočem! Sedaj pa še dualizem — in verjemite mi, nikjer ga ne občutimo bolj kakor ravno tu-le na pariških tleh; da dominujejo Madjari, tega mi niti omenjati ni treba, ker se to dandanes razume že samo ob sebi! In da dominujejo tudi na svetovni razstavi, so napeli Madjari vse svoje strune in vse svoje sile; pa ni jim izpodletelo, in porazili so nas. Tako kakor tu niso triumfovali Madjari nad nami še nikdar; zapomnimo si to!

Kritika in občinstvo, inteligenca in mase oznanjajo enoglasno slavo največjega madjarskega kiparja — Janoša Fadruisza. In Fadruisz jo je zaslužil! V njegovem »Matjažu Korvinu« je vstal preporojen veliki duh Donatellijev. Kakor da ni Fadruisz sodobnik, kakor da je vstal nesmrten iz svetih grobov božanstvene renesanse. Kdo je videl kdaj kraljevskega kralja, kakor je Fadruiszev »Matjaž Korvin?!«

Fadruisz ne pozna ne struj, ne šol, ne tendenc; iz vreca božanstvene renesanse je pil svojo mladost, svojo svežost, k mojstru življenju je hodil v šolo, iz knjige narave se je učil umetnosti in lepote, iz knjige slave svoje domovine pa je pil ogenj in navdušenost! In sedaj veste, zakaj imamo vendar enkrat po dolgem času monumentalnega umetnika, kakršnega ni več v veličastnem tem svetišču!

Za nedosežnim, kolosalnim tem umotvorom pa ne zaostaja nikakor k temu pomniku pripadajoči akcesoarni kip istotako orjaškega viteza, ki ves v železju, vpirajoč junaški svoj pogled v ljubljene kralja, klanja težko zastavo pred mogočnim vladarjem. Manj mi ugaja njegov Kristus na križu. Fadruisz je preveč epik, kakor pa da bi se kdaj z uspehom meril z največjimi na polju religiozne umetnosti, na katerem je osigurana zmaga le nežnočutečim liričnim dušam.

Fadruisz ima celo nevarnega tekmeča med lastnimi rojaki. Juri Zala, slaven kipar — če mu ne seže do temena, pa je plodovitejši in celo — popularnejši kakor pa genialni Fadruisz. S slednjim pa ga družijo isti nezmotljivi čuti za forme in lepoto, isti, morda še lažji vzlet in ista maestrija; a česar mu nedostaja, je ona titanska sila, oni veličanski duh, ki ne pozna in ne priznava druge avtoritete kakor lastni

»jaz« — in konsekvntno ona monumentalnost, kateri pred vsem se ima Fadruisz zahvaliti za lavoriko.

Zalov arhangel Gabriel je umotvor »par excellence« in »hors concours«! Ta skulptura in skoraj vsa njegova druga dela so že krasila milenijsko razstavo. Kdor iz Slovencev jo je svoj čas posetil, se gotovo še spominja prekrasnega arhangelja z razprostrtimi perutni, krono svetega Štefana in apostolski križ v visoko povzdignjenih rokah! Tako lepega angela Parižani doslej še niso videli! Naši nacionalci so pa že zlasti zaljubljeni vanj, ker, no — ker jim moli krono! Diven umotvor je nadalje skupina, ki je tvorila del milenijskega spomenika, predstavljajoča genija slave z genijem znanosti; dva nagrobna spomenika, zlasti še oni pesnika Josipa Csukássyja, mi izredno ugajata. Navajam vam še dalje nekoliko sladko, vkljub temu pa vendarle krasno skupino »Marija in Magdalena« in orjaški, pa precej površni pomnik grofa Julija Andrásyja. Istega umetnika kolosalna »Hungaria« pa mi noče kar nič k srcu!

Če je Frémiet naturalist, da stresa mozeg in kosti, pa je našel v Tóthu tekmeca, ki ga je v krutosti svojega naturalizma še prekosil. Jaz ne vem, v kateri ječi, v katerem brlogu je iztaknil Tóth tega »Herkula« s strašnim demonskim pogledom, ki izdaje v istem hipu hudobo in kretena, ta prototip propalice in zločinca, ki naj predstavlja, pripravljen, da zavratno napade svojega bližnjega, izbrano si žrtev — »osveto«. — Osveta? — Ali se vam ne zdi, gospod Tóth, da ste nekoliko pregalantni? Jaz na vašem mestu in pri vašem naturalizmu bi krstil to potvoro kar brez vseh ovinkov »ubijalca«!

Pred grdogledim tem Kajnom me je strah! In pravijo, da napravlja hud pogled uroke. Ker ne maram migrene, pa mi Tóth dovoli, da se pri njem poslovim in poiščem kaj drugega!

Koliko prijaznejši je Rona s svojimi dražestnimi bronzami, s svojimi satiri in razposajenimi bakantinjami!

Zadnjega pa vam predstavim Alojzija Strobla. Vulgarno ime to, toda oprostite. Strobel je tako aristokratska duša, tako poln noblese, kakor poznam le še med Američani in Angleži trojico ali četvorico umetnikov. Njegova »Naša mati« je tako vznesen, tako plemenit umotvor, da mu stavljam na stran le še Whisllerjevo »mater« v luksemburškem muzeju; in ker ljubim Whisllerja, in ker sta si ti dve umetniški duši tako sorodni, zato sem pripravil tudi Stroblu kotichek na dnu srca!

Avstrijska sekcija! — Ali sploh morem nazivati trojico, četvorico skulptur »sekcijo«!? Dasiravno se tolažim z mislijo, da me

pozdravi gori v prvem nadstropju kaj več umetnikov, še več morda v našem oficialnem — paviljonu, vendar se mi vidi pičla, zelo, zelo pičla ta razstava. In v gotovih krogih si celo pripovedujejo, da je zelo, zelo tožna!

Spominjam se, kako je nekega večera pri zborovanju tukajšnjih avstrijskih umetnikov ravnokar z Dunaja prišli slavnoznaní Alfonso Mucha vsem zbranim zaprl sapo z novico, da je dunajska umetniška jury sprejela samo le 48 slik in pa — četvorico skulptur! Jaz ne vem, je li že takrat Mucha pretiraval, ali je jury pozneje pripustila kaj več umotvorov. O lojalnosti Muchovih izjav ne bom dvomil, ker pa je število razstavljenih skulptur, slik in gravur vendarle nekoliko, pa samo nekoliko večje nego ono, katero je proročeval Mucha, hočem sklepati, da se je naša jury za časa še spomnila svojih dolžnosti — da pa ji je to pot užaljeno umetništvo pokazalo svoj hrbet in svojih deset prstov, in da je jury — à son tour — obsedela.

Kako pa sta pri tem trpela ugled in prestige našega umetništva, o tem rajši molčim!

Edino, kar nas je obvarovalo katastrofe, je prekrasni, vprav aristokratski interieur in stilistično edini dekor naših dvoran in galerij, s katerim se niti angleška delikatesa, niti francoski chic ne moreta meriti. Sicer pa izpregovorim o tem kaj več v slikarski sekciji!

Vrnimo se torej k našim kiparjem! — Tri skulpture samo tu doli — dva Čeha: Josip Mařatka in František Hergesel, pa neizogibna — Tereza Feodorovna Riesl.

Prva dva sta našemu, pred vsem pa slovanskemu umetništvu le v ponos! Repinovi tezači na reki Volgi so našli odmev tudi v modernem kiparstvu; iz obeh teh umotvorov, iz Hergeselovega »naš vsakdanji kruh« in Mařatkovih: »tezača ledu«, govori Repinov vpliv. Hergesel je vpregel v plug, za kojim stopa star seljak, četvorico kmečkih deklet, ki vlečejo težko — težko! Malo čudna vprega to; toda umetnik bi nam nikdar ne bil mogel — pretresljiveje in vsiljiveje predstaviti trpina-tlačana, borbe za vsakdanji kruh! Kar je napisal slavni nemški kritik in estetik Muther o Repinovih tezačih, velja tudi za Hergeselov »panem nostrum quotidianum«:

»Tako so vlekli včeraj, tako vlečejo danes in tako bodo vlekli vse dni svojega življenja — —!«

Mařatkova tezača ledu sta delavca - trpina; morda ju imenujem trpina samo jaz; ker zdi se mi, da umetnik ni hotel drugega, kakor predstaviti nam dva delavca, ki vlečeta vkreber težko ledeno

ploščo; sta li trpina, sta li nesrečna, sta li zadovoljna s svojo usodo, kdo ve? In umetnik se za to dalje ne briga, niti se ne brigata delavca; »vlečeta led, vlekla ga bosta jutri in vlekla ga bosta vse dni svojega življenja« — in vse drugo jima ni mar!

Ries, ki je njega dni vzbudila s svojim satanom tolikanj pozornosti, se je dostavila s portretom, ki mi pa prebito malo imponuje. O Riesovi sem bil pričakoval malo več. Ali je ta portret tudi tako samostalno delo, kakor so vsi njegovi predhodniki, — na to vprašanje bi mi znal odgovoriti edino le Hellmar, ljubljeni njen mojster in učitelj!

Če omenim še nekaj drobnih, a ekskvizitnih umetniško-obrtnih predmetov, kolekcijo prekrasnih zlatih in srebrnih kolajn in medaljonov, med ostalim nekaj res znamenitih bas-reliefov, predstavljajočih profil veličanstva, cesarja — v Parizu naselivšega se znanega kiparja in graverja Kautscha, ki si je poleg tega pridobil nevenljivih zaslug za povzdigo umetniške obrti v Bosni in Hercegovini, pa sem storil napram tu razstavljaljočim avstrijskim umetnikom svojo dolžnost.

Kaj pa je z Nemci? Edini Begas razstavlja tu portret, ki pa ne vem, čemu da bi moral biti umotvor — ker je Begasov?! Morda najdem gori kaj več. Če nimate drugega kakor tega-le Begasa, pa bi ostali rajši doma! Toda ne izrekajmo prehitro sodbe; kaj pa Epplerjevi »Materi«?!

Še dva Begasa nas sprejmeta — pač precej boljša nego pa omenjeni portret, vendar pa ne tolikanj izborna, da bi kvalifikovala Begasa za največjega nemškega kiparja, za kakršnega sluje on po vsej »oficialni« Nemški.

Njegova skupina »Kajn in Abelj«, ki ni brez vse originalnosti, je obrnila nase mojo pozornost s svojim »Kajnom«; zapazil sem bil, da je ta »Kajn« druga izdaja Thótovega ubijalca. Obema je služil isti model; toda Begas mi dovoli, da dajem prednost Thótovemu »Kajnu«!

»Prometej«, drugi umotvor nemškega kiparja, pa je konvencionalni Prometej, kakršnih po parkih in muzejih kar mrgoli!

Toda moj poklon Ludviku Cauerju! Njegova »Žeja« je tako genialen umotvor, kakršnih sem videl le redkokdaj! Kako originalno in s kolikim realizmom liči umetnik žejo! Pa da vidite:

Zaprašena, izmučena, z izsušenim grlom sta dospela vojaka k toli zaželjenemu studenčku. Prvi je zajel že hladeče vodice v svojo čelado; — kolika slast, kako mu teče po grlu — in tovariš, kaj bi ne, saj se je še mene pri samem pogledu zažejalo, — z iztegnjenim

vratom, iztegnjenimi rokami se tišči k »Janezu«, da bi mu izpulil to nenavadno, v normalnih razmerah niti ne apetitno posodo — da bi potolažil tudi svojo žejo — Janez pa se ne zmeni nič, marveč ga odriva in požira, požira.

Čim dalje gledam to skupino, tem bolj — me žeja! Žeja, žeja, to je nekaj groznega, in žejen sem kakor goba v puščavi! In zlodeja, tu v okolici o oštirju ni duha ne sluha! Pa kako, da ni prišlo še prav nikomur na um, postaviti prav poleg, prav tik tega pomnika, posvečenega »vsem žejnim grlom«, kak — bar-buffet, če ne že kak kiosk, lepo garniran s sodčki, steklenicami in kozarci! . . .

Iz estetično-žejnih, globokih misli sta me vzbudila dva infanterista v rdečih hlačah in belih gamašah; »Ticus«, pravi prvi k drugemu, »kaj meniš, da pije oni-le tam gori vodo?« — »Brr, vodo, to bi bil tepec, ki bi se takol-e ravsals za vodo; — kaj pije drugega kot absint!«

In ostrmel sem nad modrostjo teh priprostih duš; naj pa zdaj Muther še kako zine! —

Koračim dalje; na desni se prekucavajo Diezovi tritoni z nereidami in vsega zlodeja morskimi pošastmi; umetnik imenuje to sarabando »orkan«, na levi pa pleše Brüttova plesalka z meči nekakšen »danse de ventre«, ki je postal v Parizu zadnje čase že pravcata epidemija!

Zapomnite si lahko tudi Eberleina. Njegova pieta je čist in plemenit umotvor, škoda le, da preveč konvencionalen. V zagovor umetnika rad priznavam, da je izvoljeni sujet že bolj ali manj izčrpan. Böcklin, Klinger, celo Löffitz pa so nam vendarle prinesli novih variacij! Na višino Michelangelove in Donnerjeve piète pa se tudi največji kiparji, večji še nego pa Eberlein, ne bodo več povzpeli!

Nazaj zdaj v palačo in k Rusom! Antokolskij, Trubeckoj in Bernstamm.

Da je Antokolskij eden največjih kiparjev, če ne največji, o tem je prepričan skoro da ves svet; edini Rodin se sme ponašati s slično, če ne še večjo slavo. Toda oprostite, ko bi moja kaj veljala, pa bi imenoval prvega Trubeckega — in drugega šele Antokolskega! Sicer pa pustimo to, niti ne gre za »Grand Prix«, niti se ne gremo »konje«!

Primerjajo Antokolskega z Rodinom, pa ne pomislijo, da sta si podobna tako malo kakor noč in dan! A čemu jim ne pride na misel, potisniti enkrat Trubeckega z Rodinom v isto rešeto? Tru-

beckoj in Rodin kar izzivljeta primeru! Da bi se našla še kje na svetu duševno tako si sorodna kiparja kakor ta dva, — dvomim. Primerjajoč med seboj njijne umotvore — v sujetih popolnoma različne sicer, a v koncepciji in izvršitvi, da, celo v tehniki noseče jasne znake istega duševnega razpoloženja, enako ubranih živcev, enako čutečega srca — pa bi človek prisezal, da si nista samo po duhu, marveč — po krvi — brata! Isti vzlet, ista maestrija, ista suverena samozavest, ki ne pozna ne ugovorov, niti se ne straši zaprek, ki se ne briga ni za mnenja, ni za nazore, ni za šole in struje, ki ne priznava druge avtoritete kakor lastnega duha, lastnega srca, ki drevi v jutro liki lavina, drobeč v prah peruke in teorije filistrov, trgajoč s sabo mlada in zdrava srca!

Po tem kratkem uvodu dovolite, da vas povedem k Trubeckega bronsam. Te bronse ostanejo nepozabne onemu, ki je le enkrat užival njih čare! Vsi, ki ste imeli priliko posetiti lansko leto eno umetniških razstav v dunajskem »Krauthäuslu«, se spominjate brezdvomno še Trubeckega statuet; — bile so to skice večinoma modeli in projekti: — »roboti sicer, a simpatični, priprosti, odkritosrčni in pobožni kmet Tolstega, ki se nam je vsem udomačil tako kakor bretonski ribič, ponižno vdan v svojo usodo; — zvesti seljakov drug, melanholični stepni konj, vprežen v sani, osedlan za svojega gospodarja.«

Trubeckoj je pravi analogon k Tolstemu, in kakor da ima Ruska kar dva Tolsta! Oba visokega aristokratskega rodu (Trubeckoj je knez!) živita s seljakom za seljaka. In nima ga cela Ruska umetnika, ki bi bil tako naroden (v tem pomenu razumevam narodno umetnost!), ki bi poznal svoj narod tako, zrl mu tako globoko v srce kakor veliki knez Trubeckoj; kaj čuda, da se zrcali v njegovih umotvorih duša tega čilega in plemenitega naroda.

Da sta Tolstoj in Trubeckoj tudi intimna osebna prijatelja, mi ni treba še posebe omenjati! Dovolj; — iz tega prijateljstva izvirata dva znamenita umotvora: portret slavnega filozofa in romanopisca in pa prekrasna statueta grofa Tolstega na konju. Mislim, da sem vam bil umetnika dovolj označil; dovolite sedaj, da vas seznanim vsaj z najmarkantnejšimi njegovih skulptur.

Poleg imenovanih dveh brons sem občudoval briljantni portret kneginje Teniševe, vprav klasični portret kneza Galicina in doživotni portret nekega ruskega literata, čigar imena pa mi katalog dalje ne naznanja. Tu pa se pričinja vrsta onih divnih statuet, pol naznačenih, pol dovršenih, ki pomenjajo vrhunec Trubeckega umetništva.

Idimo dalje! Na levi v dolgi vrsti, kakor da defilujejo pred Trubeckega skulpturami, Bernstammovi — portreti! Bernstamm je pravcati specialist v portretu in se sploh ne bavi kakor s tem genrom. Kakor odličen, tako je tudi srečen; pomislite le, mož se nima pritožiti, da bi mu bili sedeli kdaj modeli, ki ne bi bili prinesli s sabo že na nosu zapisane slave in — duhovitih obrazov. Z Lenbachom, Boldinijem in Constantom deli Bernstamm benefico, da ni portretoval doslej in menda tudi ne bo portretoval poslej kakor — korifej.

Rubinstein in Thomas, Gérôme, Rodin, Julij Chéret, Grévin, Flaubert, Edmond Rostand kar v dveh izdajah, Julij Simon, oba Coquelina, starejši tudi v dveh eksemplarjih, knez Bariatinsky, Paul Deschanel, Waldeck-Rousseau in slednjič celo — Li-Hung-Čang!

Ali jih je, kaj! Toda v tako visoki družbi se počuti človek kmalu nervoznega in gleda, kako bi se izmuznil. Lep poklon tedaj — in poslovimo se!

Evo, tu-le Ginzburg — in glejte jih njegove poredne pobalčinčke! Ah, ta sveži, ščegetajoči humor, ki veje tako prijetno iz teh otroških skupin; vse se smeje, in če gre na jok, pa se skriva za solzicami glasni smeh paglavčkov! In zdi se mi, da je Ginzburg kar zaljubljen v to deco in da se ne počuti nikjer srečnejšega pa tudi večjega umetnika, nego igrajoč se s temi deteti »škarjice« in »ringa-rajo«, pa podeč se s temi dečki po prašnih cestah in zelenih livadah.

Kjer pa se ne počuti umetnik domačega, tam se je zaman ubijal z umotvori, in zategadelj mi Ginzburgova Tolsta in statueta, predstavljajoča Vereščagina pri delu — ne ugajajo; a nedosežen pa je Ginzburg, kakor že povedano, v otroškem genru.

Bernstein-Sinajev je istotako odličen umetnik, ki ga ne smemo prezreti.

Borisa Edouardsa »Ustavite se«! pa naravnost očara. Kristus, prekrasen Kristus — »ne oni temni po cerkvah« — je razpel pokroviteljsko maziljene svoje roke nad prešestnico, ki se je zatekla v njegovo varstvo pred kameni, pred ubijalci-farizeji; in vsem jim veli sin človeški: stojte, obrekovalci, stojte, hudobni jeziki — »ustavite se«! In, Oton, spomnil sem se bil tvojih verzov:

»da to je ona — strta vsa, pobita,
povešen pogled, od sramu plašan,
a to njegov obra:, krotak, miran,
in milost sama črezenj je razlita.« —

Turgenjev je izboren predstavitelj konj — saj je tudi učenec Frémietov.

Interesanten umetnik je medajler in gravér Vill Vallgren, Finlančan po rodu; Vikstroem, istotako Finlančan, pa se mi je s svojim otrokom, svojo »invokacijo« in svojim »odreši nas hudega« zelo, zelo prikupil. Njegov fronton zbornice v Helsingforsu — haut-relief — pa je umotvor, ki seza že do monumentalnosti.

Sedaj pa vas slednjič le povedem tudi k Antokolskemu!

Ah!! Gospod urednik, zakaj niste danes tu-le z mano?! — Okroginokrog težke, sinjezelene baržunaste preproge, tožne, mračne — ob plafonu široka bordura — motiv: ruski orel na belem fondu — skozi plafond pa lije srebrobela luč v nevidnih valovih v to mračno, a veličastno svetišče. Kako se blešče vsi ti snežni mramorji, vrsteči se v prostranem kareju ob svečanih teh preprogah. Tuintam nekaj staroruskih stolov, bojarskih klopi, bizantinskih škrinjic, premeščenih sem iz kraljevega ateljeja umetnikovega — nekaj malo zlata, inkrustovanega s temno ebenovino, — in predstavil sem vam Antokolskega dvorano. — Govoriti vam pa danes o višini in o pomenu Antokolskega umetnosti, pa bi bilo isto kakor — kako že pravijo? — nositi sove v Atene!

Pričeti hočem s pomnikom, s prekrasnim, slovesnim kipom Aleksandra III., ki v vsem ornatu dominuje s carskega prestola. Monumentalni vtisk tega umotvora na vsakega gledalca, zlasti pa še na Francoze in nas druge Slované je neizbrisljiv!

Nedosežen je umetnik v historičnem portretu! Na desni od vhoda stari Nestor za starim pultom, pišoč našo prazgodovino. Ta Nestor je morda najslabši iz četvorice kolosalnih zgodovinskih portretov, ki jih je umetnik tu razstavil — in zdi se mi, kakor da Antokolskij to pot ni bil stvarjal prav iz dna svojega srca!

Kako vse drugačen je na levi »Spinoza«! Ni to samo največji umotvor velikega Rusa, marveč prvi takoj za Fadruiszovim »Korvinom«.

Spinoza, vedno te vidim pred sabo, vedno te vidim tako plemenitega, tako vznesenega, kakor da si nadzemesko bitje, vedno ga gledam, bolesten tvoj izraz, ki trpi in molči, tvoje oko, iz katerega govoriš ves, tvoj pogled, ki zre v bodočnost, v neskončnost! Antokolskij je prekosil samega sebe! Temu umotvoru je posvetil vse svoje sile, vse svoje srce, vse svoje velike zmožnosti, v ta umotvor je razlil ves svoj duh, in ne ustrašite se, vsega svojega — židovstva! — In žid Antokolskij je ustvaril umotvor, ki naj še poznim rodovom oznanja slavo zaničevanega rodu — slavo nesmrtnega Spinoze.

Naj kolidujejo moji nazori z vašimi ali ne, pritrdite pa mi gotovo, da ni samo ginljiva, marveč vzorna ta slovesna vdanostna izjava velikega umetnika svojemu narodu, in najsi imenujete žida — tega umetnika in židovski — njegov narod.

Ta Spinoza je — kako se naj izrazim — sinteza in apoteoza Antokolskega umetnosti!

»Peter Veliki« v nasprotnem oglu je vprav klasičen kip, ki je poleg »Spinoze« brez dvoma drugo najboljšo delo slavnega kiparja.

Zadnji iz te četvorice »Jermak« mi ne imponuje tolikanj kakor sosed njegov, »Peter Veliki«, kar mi pa ne brani izjavljati tega »Jermaka« v staroruskem oklepu — v desnici strašno sekiro-dvobrušenko — za grandiozno in odlično skulpturo.

Pravi biser je tudi haut-relief, predstavljajoč Jaroslava Modrega, ki zaključuje mojstrsko to serijo.

Sedaj pa sodobniki! Prekrasnega »Aleksandra III.« sem bil že omenil; ruski dvor je zastopan sijajno še nadalje po portretih carja Aleksandra II., sedanjega vladarja Nikolaja II., carinje Aleksandre Feodorovne in velikega vojvode Nikolaja Nikolajeviča.

K carjevim, Tolstega in Vereščaginovim mirovnim manifestom se je pridružil tudi Antokolskij s sošico, predstavljajočo svetovni mir. Človekoljubne ideje so rodile tudi »usmiljeno sestro«, »Večni žid«, »v ječi«, »krščanska mučenica« — oslepljena deklica v spremstvu golobov — so statuete, katerih globokemu vtisku se ne izogne nihče!

Skoro doživotni kip sedečega satana pa mi noče tolikanj ugajati; ta Mefisto je pač nekoliko prenavaden!

Glava svetega Janeza Krstnika me spominja v svoji čistosti, svojem plemenito-bolestnem izrazu in svoji krasoti na Botticellijeve mladeniče. Še krasnejša in še vznesenejša je glava umirajočega Kristusa, umotvor, ki ga nazivlje umetnik »poslednji vzdih« . . .

Da pa se je Antokolskij poskusil s problemom absolutne lepote ženskega obličja in telesa, tega mu ne odpustim nikdar! Tu pa jo je bil umetnik prav pošteno zavozil -- in njegova »Ondina«, kuka-joča iz lotuza in bičevja, njegova nimfa, njegov sen in slednjič v svojem preobilnem nakitu in zlatu pač malo prebizantinski, celo arogantni sarkofag z angelom — so tako plitvi »umotvori«, da mi kar noče v glavo, da je Antokolskij njih oče in stvarnik!

Sedaj pa veste, zakaj sem bil odkazal Antokolskemu drugo mesto, na prvo mesto pa posadil Trubeckega!

Moja promenada je končana; jutri pa vas povedem pred slike!

lampijone nič manj ponosen nego učitelj na svoje pevce. A varala sta se v svojih nadah bridko oba. Župnik je gotovo vedel, zakaj se gasilno društvo in pevci tako dolgo mude pod njegovim oknom, a bil je neusmiljen. Ni se prikazal sam, ampak poslal je svojo kuharico venkaj, ki je navzočnim na kratko povedala, da bi gospod župnik radi počivali . . .

Poparjena sta odšla učitelj in Baston vsak s svojim krdelom proti domu. Prejela sta slabo plačilo za svoj trud . . .

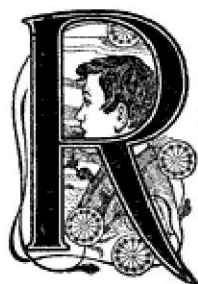
(Dalje prihodnjič.)

Iz svetovne razstave pariške.

Spisal Ivan Vavpotič, slikar v Parizu.

II. Slike.¹⁾

azgrnimo baržunasto zaveso — in živobojnih, zlato-okvirjenih slik in sličic — najmanj petdesetorico — se nam zasmеje s svečanih sten; — v ruski slikarski sekciji smo!

Da, prav med Rusi! Koliko zdravega ima ta umetnost, tuintam prekonservativna ali, če hočete — prebizantinska — koliko svežega v kljub nekaterim zastarelostim, in dasi je omračil tu in tam zapad čistost in naivnost njenega opazovanja in čuvstvanja, kolika odkritosrčnost njene individualnosti in njenih tipov!

Gotovo nadkriljujejo pri Rusih kiparji slikarje — o tem ni dvoma — toda tudi pred temi klobuk z glave!

V vsakem umetniku čislam naivnost za eno najkrasnejših vrlin in ruski umetnik je v prvi vrsti naiven.

Ne menim Vereščagina; njegova filozofska umetnost ni naivna, pa tudi ne ruska! Kakor Vereščagin bi slikala tudi Roll in Dettaille pa še marsikdo drugi! Hvaležen sem Vereščaginu, da ni razstavil, hvaležni pa so tudi njegovi ruski sobratje po svetem Luki. S kolo-salnimi svojimi scenerijami bi bil umoril vse druge, jaz pa bi bil ob ves užitek! Človek je vesel, da se more razgovarjati s slikami — ljubiciami, — sedaj pa gigantske plahte z moralo in teorijami!

Vereščagin, ne pogrešam te!

¹⁾ Glej avgustovo štev. lanskega letnika!

Uredn.

Zato pa pogrešam tem teže Rjepina — velikega Rjepina! Da, razstavil je sicer, toda samo trojico portretov, ki pa nikakor ne ilustrujejo velikega mojstra. Kje so ostali njegovi »Kozaki«, kje »Rekruti«, kje njegova Volga, kje njegova step! In kako zelo sem se bil veselil, prav otroško sem se veselil — a tu naj gledam samo senco orjaškega tvojega duha, naj čujem le od daleč utripati neskončno čuteče tvoje srce!

Trije portreti s kvalitetami, kakršnih zaman iščete še pri Lenbachih, divni, mojstrski portreti, toda Rjepin, to pot nisi bil več odkritosrčen, to pot nisi sledil svoji muzi, to pot ti je diktirala — konvencija, in zaman sem iskal tebe samega v tej trojici!

Predstavil si Tolstega, podal nam umotvor, kakršen se pač poraja le v ateliejih največjih slikarjev! Tolstega plemenita, izrazovita glava naravnost imponuje, — toda še ljubši mi je Trubeckega »Tolstoj«: niti na misel mu ne pride, da bi hotel komu imponirati; to je Tolstoj, ki misli in žije, neopazovan od drugih.

Poleg Tolstega je razstavil Rjepin generala Pavlova, portret, ki ga stavimo lahko na stran najboljšim Constantom in Boldinijem. Poslednji edini bi ga bil prekosil z rafinovano svojo eleganco, zato pa se odlikuje Rjepinov »Pavlov« s svojo preprostostjo in naravnostjo. Boldinijev »Whistler« nas sugeruje s svojo briljantnostjo, Rjepinov »Pavlov« nam govori in se nam omili, — zdi se, da gledamo starega prijatelja.

Morda je oseba Pavlova v istini simpatičnejša, nego pa oseba Whistlerjeva; mnogo zavisi od modelov; skrajno napačno pa bi bilo, ko bi hotel kdo vzeti za umetniško ocenilo samo simpatičnost predstavljene osebe.

Da se vrnemo k Pavlovu, dovolite, da poleg že navedenih vrlin omenim še nekaj malega o nekaterih nevrlinah. Da, tudi Rjepin je — človek in greši!

Nekoliko trd je ta mnogoimenovani Pavlov. Z nepotrebnim zaostrenjem kontrastov se je približal danes največji ruski slikar — kako naj rečem — nekaki koloristični karikaturi. Predstavite si le polnobožno, v barvi odločno pretirano uniformo, glavo — temnordeče osenčeno pa snežnobelo ozadje! Sicer je vse to zelo, zelo efektno, toda premalo ubrano! Odpuščamo to umetniku, kajti iz slike kar govori, da »so diktovali to pot gospod general gospodu slikarju.«

Govoril bi še o tretjem portretu; mojstrska sličica — toda ne nudi dovoljnih interesantnih momentov, da bi šel v podrobnosti.

Ozrimo se rajši po ostalih mojstvih.

Poznate oba Vasnecova, — ne? Predstaviti vam ju hočem, in spoznali bodete najinteresantnejša tolmača tipične ruske narodne umetnosti.

Ruska narodna umetnost, — kako da jo razumem, me vprašate? Njen tip?

Odgovarjam vam. Tip mi je konkreten izraz duševnega življenja, prstonaivnega mišljenja in čuvstvovanja kakega naroda; narodna umetnost pa je ona, ki gleda z detinskim očesom in čutom, z neoskrunjenim srcem preprostega ljudstva. In da preidem k ruskim tipom, ruski umetnosti, imenovati vam hočem, da me razumete, le edino ime: »Dostojevski«.

To ime vam pove vse! V Dostojevskem odseva in se zrcali neskončno lepa — ker neoskrunjena — duša ruskega ljudstva!

Dostojevski s peresom in Vasnecova s čopičem vsaj meni pomenjajo sintezo ruske prstonarodne umetnosti.

Res, da preveva vse bizantinizem, toda prosim vas, kako si naj predstavljate rusko umetnost brez bizantinizma, nemško brez goticizma, špansko brez solnca, biserov in »franž«; v ruskem slikarstvu smatram »mladi« bizantinizem — kajti tudi Rusi se ponášajo z renesanso — za bistven element, ki se mu ne izogne odkritosrčna duša umetnikova.

Svečanejšega sloga od rusko-orientalnega si ne morem izlepa predstavljati. In ta slog, ki ga je porodil duh narodov, se spaja zopet ž njim in preveva narod in dežele. Čuli ste ruske narodne pesmi, pa se vam ni zazdelo, da gledate veličastni duh, ki plava nad širnim tem ozemljem, ki plače iz mračnih večernih stepi, ki drevi z viharjem skozi črni les, razsiplje zvezdice po bisernem snegu, ki stvarja pesmi in pravljice, ki proseče-vdano toži iz petja popov, govori v kočah iz preprostih src: gospod, zgori se tvoja volja — — in polni mesta, palače s poezijo Dostojevskega in evangeljem Tolstega . . .

Da vidite tedaj Vasnecova! Seznaniti vas hočem najpopreje z z Apolarijem Vasnecovim.

»Pravljica o vilah« je nazval veliko sliko, ki, obkrožena s portreti in krajinami, tvori iz daljave vtisk blede maloazijske preproge. Pravljica o vilah — —! Zaman bi jih iskal na sliki krasnih, snežno-ličnih, zlatolasih! Kje so? — Toda vendarle!

Les, skrivnosten, še skrivnostnejši v zimskem somraku; tožno se klanjajo veje pod težkim snežnim bremenom in rišejo čudesne

razkosane sence po valovitem snegu, skozi okenca, lepo vrezana v črno smrečino, pa prosvita purpurni žar poslavljaajočega se solnca in siplje rožnate lučice po zasneženi suhljadi. — In glejte, dasi nevidna, kraljujejo v tem lesu nadzemska bitja — vile, škrti — kdo ve! — Človek še ni oskrunil tega svetišča. — Gledam in iščem vil, gledam — — in čudesno se giblje v starih orjaških deblih; v razpokah, votlinah in grčah režeči obrazi, hu, kako grozni — in mahovita so jim lica, kako čudesno me gleda iz rdečih okenc sto plašnih žarečih oči, kako dreve v vrtoglavem plesu rožnate lučice z lilastimi sencami po snežni preprogi; izpod ledene odeje pa raste tisoč bledih ročic z demantnimi prstani na kristalnih prstkih, in kakor da slišim žuborenje potočka, mi šepeče sanjajoči gozd prekrasne bajke o začaranih kraljičnah, o dobrih zlatolasih vilah in junaških vitezih — Vasnecov, v meni je zatrepetalo otroško srce, Vasnecov, vzbudil si v meni otroka — Vasnecov, zahvaljujem te!

In mislil sem na krasne pravljice, ki mi jih je pripovedovala stara teta, mislil na Trdino, Grimma, Andersena — in ozrl sem se še enkrat po sliki.

Premiril je ples, izginile ročice, izginile srnje oči, in purpur v okencih je izkrvavel; legel je mraz, umolknila narava, in zimski sen je razprostrl svoja netopirja krila — — —

Zbogom, vile — spavaj les — spavajte spominil

Idem k drugi sliki »Kremlj«. Kakor vizija stopa pred vas veličastna arhitektura Kremljeva. Srebrna luč se razliva po diskretno, neizrečeno elegično ubranem ensemblu. Barvni akord je mehak, nepopisno blagoglasen: srebrosiva intonacija, bledorumeno nebo in bledorumene luči! Akord, ki prehaja v še milejše zvoke v Vasnecovi »Elegiji«. Tu pa se je povzpел umetnik na višino lirskega stvarjanja; ličiti vam vtisk tako krasno ubrane krajine, kakor je njegova »Elegija«, bilo bi pač brezpomembno; vsaj tudi ne veste, kako tekne morski rak lepo z majonezo prirejen, ki ga niste doslej — no, recimo tako samo za primerljaj — še nikdar okusili, pa naj ga vam jaz še tako podrobno naslikam, še tako podrobno popišem, kako mi je dišal!

Zato pa vam lože predočim njegovo »Sibirijo«. Ono staro večno ponavljajočo se tužno povest o sibirskih mučenikih — poznate jo vsi! Pretresljiva je ta povest, in pretresljiva je slika Vasnecova: Ob temnem, vlažnem zidu preiskovalne ječe sloni vklenjen, vkovan v težke verige nesrečnik. Ravnokar se je završila obravnava; odpeljali so ga, in še se mu šibe kolena, in še ga stresa mraz; sodnik je bil prečital strašno sodbo; obledel je tedaj — a sedaj, ko mu

buči po ušesih strašnejše glas sodnikov, ko vstajajo pošastnejše in vedno pošastnejše grozne slike o izgnanstvu, o večnem izgnanstvu pred njegovimi očmi, sedaj, ko vije pred njim na kolenih v blaznem obupu zapuščajoča ga žena roke, sedaj, ko sta prišla vojaka z nasajenim bajonetom, da ga odvedeta, sedaj šele se je zavedel grozne usode, šele sedaj se je zavedel, da proti usodi ni orožja, ni bojevnik — nemo, brezupno je uprl pogled v tla, in strepetale so mu ustnice v molitvi: gospod, zgodi se tvoja volja! . . .

Krasna slika to, in obžalujem le, da je umetnik za pretresljivi ta motiv rabil tako majhen format, kajti slika se giblje v miniaturnih propozicijah; slikarske kvalitete pa so kakor v vseh Vasnecovih slikah prvovrstne.

Toliko o tem interesantnem umetniku.

Viktor Vasnecov ni nič manj interesanten, samo nedostaje mu onih slikarskih vrlin, katerih zahtevamo od velikih mojstrov.

Najizbornejša slika njegova je pač vitez, ki blodi na svojem vrancu po širni stepi; prihajajo večerni mrakovi, krvavo se je opasal horizont; vranec je zdrsnil ob lobanji — zahreščala je in se zatrkljala navzdol; vzletavajo črni gavrani. »Kam se obrnem?« vpraša se vitez, in tako nazivlje umetnik svojo sliko — kam se obrnem, in ni je poti skozi step, brezkončno, žalostno step. Molče blodi vitez dalje, molče jezdi v daljne kraje, in truden je povesil vranec glavo; pride noč — in nosil bode svojega gospoda, pride dan, in še ga bode nosil —!

Nekak pendant k tej sliki, toda pendant samo po vnanjih propozicijah in okviru so njegovi »Sciti«. Zopet step in tolpa. Sciti se dreve po njej, teptajoč travo in prelivajoč kri. Toda slika se mi zdi, umetniško presojena, zelo fragmentarna; res je v krajini še mnogo poezije, v koncepciji celo nekaj monumentalnega, toda kaj, ko pa je Vasnecov primešal tem vrlinam pošteno dozo surove »mache« in teatralnosti; vrhutega pa je slika, ne da bi jo smel nazivati skico, skrajno površna, jezdec so deloma tudi brezdvomno zrisani.

Vprav diletantska pa se mi vidi precej visoka slika »Gamajun« — proroški ptič. Prerafinovano je vse to in da bi bilo vsaj le nekoliko naivno, vsaj toliko, kolikor naivnosti potreba vsakemu diletantskemu »umotvoru«, da ne postane zoprno. Res je, da zre oko tega čudesnega, bolj ali manj groznega ptiča proroško v neskončnost, bodočnost, toda čemu treba ptiču, sedečemu na slabotni veji, tako gigantskih proporcij.

Cerkveni tristihon: »Kristus, Madona in sveta Olga« je završen v strogo bizantsko - pravoslavnem slogu; dekorativni moment prevladuje. Sveta Olga in Madona mi posebno ugajata.

V istem slogu se giblje Madona iz kijevske katedrale, vprav aristokratski mišljena slika; Madona pa je neizrečeno krasna in veličastna.

Zelo simpatični sta tudi zadnji dve sličici »ribnik« in »pravljica o Alenuški«.

Označil sem vam bil Vasnecova; seznaniti pa vas hočem sedaj z **Makovskimi**.

Bratje so in ime Makovskij Vam je gotovo znano, vsaj iz ilustrovanih časopisov. Ž njimi Vam predstavljam genre-slikarje, nekoliko staromodne, nekake ruske Schmutzlerje, pa vendarle desetkrat pristnejše in tolikokrat zanimivejše. Genre, beseda, ki spada v koš in staro kramo, pa vendarle ne pozebe zaradi nekdanj tako priljubljenih žanristov. Za moderno kritiko je izmrl že davno ta rod; občinstvo pa — čudno! — kupuje še vedno in najraje od genreslikarjev. Ni tu mesta, da bi razreševal to zagonetko, toda pred Makovskega, vsaj najstarejšega Vladimirja Makovskega slikami počnem razumevati to »čudno« občinstvo, in skoro me izzivljeta stara šara in koš: izvleci zaprašeni »genre« pa ga deni lepo zopet na solnce —!

Govoriti hočem tedaj o Vladimirju Makovskem. Kaj slika? — Vse! — Je lirik, je epik? — Oboje! In sedaj čujte, naštetih vam hočem razstavljenih slike:

Volgina deca - - tast in snaha — azil v Moskvi — učitelj — na Volgi — otroci prejemajoči sveto obhajilo — tolažnik — procesija — tipi igralcev — nakupovanje bale . . .

Sedaj pa vidite, da slika vse; sedaj je sentimentalni, zdaj zopet — in to najraje — humorist.

»Volgina deca« ponavlja absolutno, kar je že pred Makovskim povedal Rjepin. Zanimiva postane slika šele radi originalnega svetlobnega efekta. Tlačani vlečejo z naporom ladjo po Volgi navzgor, pred njimi tone krvaveče solnce, in čarobna rdeča luč se razliva po sklonjenih postavah in sanjajoči pobrežni krajini.

Tast in snaha, učitelj, tolažnik, tipi igralcev, nakupovanje bale so humoristika — danes zastarela, bolj ali manj banalna — samo le reminiscence na tolikokrat pogrevane dovtipe zapadnih genreslikarjev iz sedemdesetih let. Niti ni mesta, niti časa, da bi se ukvarjal s temi slikami.

S svojim azilom se je postavil umetnik na stališče socialističnega slikarstva, to je onega, ki je — porodivši se v Francozih — z ličenjem proletarijatske bede stopilo v socialistične vrste in si sploh pridobilo velikih zaslug za pospeševanje socialističnih idej. Kakor vsako tendenčno slikarstvo, tako izumira danes tudi ta umetniška kategorija. Bila je to svoje dni mogočna struja; danes jo pogreša lahko stranka, ki je, poslužujoč se v početkih gospodarsko-kulturnega boja umetnosti kot agitacijskega sredstva, preplavila že danes ves omikani svet in si pridobila srca vseh izobražencev in prostakov.

Porajajo se pač še tu in tam taki umotvori, toda le iz čisto individualnih nagibov, in sličen umotvor je Makovskega »azil v Moskvi«.

Ledeno zimsko jutro, ledeno, kakor jih pozna samo Moskva — in ulice visoko zasnežene.

Širna, krasna ulica — na oglu impozantno poslopje, večnadstropno in nad visokim portalom napis: azil. Portal in okna so zaprta; zgodaj je še. Pred azilom pa trepeče od mraza sto ljudi in vsi čakajo na peklenskem mrazu, da se duri težko škripaje odpro. Čakajo že dolge ure, zaviti v cape in cunje, obraz jim je višnjev, oči krvave, in ledeni kristali — nakitje bednih — krijejo lase in brado; grizejo se v ustnice, grizejo oledenele nohte — žgoče, boleče — in vdihajo jim gorko sapo; da jim ne oledeni kri, da jim poteče, vzmahavajo z rokami, križajo jih nad stresajočim se prsmi in jih dvigajo k brezsrčnemu nebu; drgnejo nogo ob nogo — kakor medved, ki ga uče plesati na razbeljenem železu, stopajo z druge na drugo in vičejo bolesti. Dete kriči, a vele prsi, modro-žilave so brez mleka; mati ihti, razgrinja sebe, da ogrinja malčka in dečku, ki plače, se drži krčevito za krilo svoje matere, preminja se solza na rdečce-ozeblem ličecu v led.

Tako čakajo, drhte in trepečejo dolge ure, tako čakajo, da se jim odpro gostoljubna vrata. — Gostoljubna? Kaj pa, če jih odklonijo z znanim izgovorom »prenapolnjeno«, kaj, če je prostora samo za dva, tri, kaj potem, in kateri iz njih bodo »presrečni« izvoljenci? — Že se loteva zavist najnestrpnejših — in kaj šele, ko odpro s hruščem usodna vrata! —

Azil imenujejo to zavetje — in človekoljubje, pravijo, da ga je ustanovilo; pred durmi pa gine bede in mraza sto in še več onih bitij, ki jim pravimo človek!

In nepristopen jim ostane vsem onim, ki so brez priporočnikov; brez protekcije ne povzpne se niti državnik do ministrskega portfelja, niti gladni bednik do trde postelje v azilu. — Človekoljubje —

hoho —! Glejte, vse to je izrazil Makovskij na tej edini sliki in s to sliko glasno priznal svojo veroizpoved, ono veroizpoved, na katero prisega danes ves ruski literarni in umetniški svet!

V sliki »na Volgi« se nam je predstavil Makovskij fino čutečega krajinarja; tedaj tudi na tem polju je doma.

»Otroci pri svetem obhajilu« mi prav zelo ugajajo, dasi so nekoliko presladki v tehniki.

»Procesija«, predmet, ki ga tako radi predstavljajo ruski umetniki — slikovito, živo- in zlatobojno pravoslavno procesijo podal nam je odlični mojster z občudovanja vredno realitiko in nenavadno koloristično silo.

Je li Makovskij Vladimir izboren kolorist, ki, dasi glasnobojen, ume »panati« še v pravem trenutku svojo paletu in ne postane nikdar surov, je pa brat Konstantin »Farbenvirtuose« one vrste, ki — kakor moderni glasbeni titani — prireja kar strašne barvne orgije. Zato pa za Boga ne mislite, da sta njegova »Novoporočenca« brezsramna »valpurginada«. Kako zelo bi se motili! — Tako lepa in srčkana je ta bojarska nevesta in ženin — krasen dečko pa je stekel za ljubico, ki mu je — poredna nagajivka — ušla, pa že jo je dohitel — kako rada se je dala, ubegla srnica, ujeti —, in sedaj jo privije na svoje prsi, pa glasno jo poljubi kar pred vami, kajti n okolo sede svatje — bojarji, in oči se jim bliskajo od veselja, pa široko se smejejo; vino jim je že šinilo v mastne glave, in bogato nakičenim bojarkam se svetlikata čelo in nasek. Po lepo pregrnjenih mizah pa teče iz prevrnjenih kupic rujnina in črnina, po svečano razsvetljeni dvorani pa se razliva ambrozijski vonj svinjske pečenke in medene pogače . . .

Sicer pa se mi zdi, da ste videli gotovo že vsi to sliko čedno reprodukovano v nemških publikacijah; vsaj meni se je zazdelo, ko sem bil stopil pred sliko, da sem se srečal s starim znancem. Slika je ogromna, in vidite, kako bi bilo to vse lepo, da je pa ne bi bil prilomastil umetnik s svojo vnebovpijočo paletu; kakor da gre za stavo, merijo cinober, kadmij in emerod svetlobne svoje sile; zlato pa umori še te, zlato, ki zbada v oči in jemlje vid.

V svojih dveh velikih portretih gospe Makovske in gospe Suvorinove je bil ukrotil pač nekoliko kričavost svojih barv, in skoro mi ugajata zadnji dve sliki bolje nego pa njegova »Novozaročenca«.

O Aleksandru Makovskem pa zadošča, da vam povem, da je lovski slikar, ne ravno največji, pač pa pošten, soliden in dober! Njegovi sliki »Odhod na lov« in »Lovci« sta zelo simpatični, toda

novih tonov iščete zaman na njih; tako se je slikalo »in der guten alten Zeit« tridesetih let.

Predno zapustim to dvorano, dovolite, da vam pokažem še ob vratih visečo sliko Vazilija Surikova, predstavljajočo staro sibirsko ljudsko zabavo — mlade, čile jezdece, ki predrzno naskokujejo visok snežen nasip ob vriskanju mnogobrojnega občinstva. Dasi izborna v risbi in pogibu, ne konvenuje ta slika s prisiljenim hladom svoje barve. Gotovo ste jo videli že vsi, Bog ve kolikokrat že, reprodukovano po raznih nemških in čeških ilustrovanih listih.

(Konec II. dela prihodnjič.)

Vaška idila.

Kako pa je danes podgorska vsa vas
od radosti šumne razvneti!
V nedeljski obleki možje tu stoje,
tam v pisanih robcih dekleta.

Še vaške ženice veselo sede
pod drevjem košatim na travi,
in gibljejo ustne se jim kar samé,
pač mnogo je v njihovi glavi:

»Oj, ženin pač mnogo pod palcem ima,
bogata ni lepa nevesta;
tako pripeti se le redkokedaj,
izginja ljubezen že zvesta.«

»Al veš, kaj pod lipo mi včeraj zvečer
no — Majdica sloka je rekla?
Ne bode preteklo še mesece tri,
pri njih bo že zibelka tekla.«

Tako med ženicami tiho okrog
skrivnostna je šla govorica,
a tam za zelenim grmičevjem so
skrivala deklíčja se lica.

Dekleta, dekleta, oj to ni lepo,
zakaj li povešate glave?
Poraja li v srcu se bleđa zavist,
ker ona je lepše postave?

Tomaž vse prav izgovoril, je bil župnik tudi že v veži. Zagodrnjal je nekaj in odšel. Na njegovi hoji se mu je poznalo, da je razjarjen.

Zdaj pa so se Tomaževi ženi in hčeri udrle solze, in obe sta zagnali glasen jok.

Toda on se ni zmenil za ves ta jok in za vse očitke, s katerimi sta ga obsipali žena in hči, čisto nič . . . Prijel je spet za stružec ter delal mirno dalje, kakor da se ni nič zgodilo. Bil je prepričan, da ima on prav, in to mu je bilo dovolj.

(Dalje prihodnjič.)

Iz svetovne razstave pariške.

Spisal Ivan Vavpotič, slikar v Parizu.

(Konec.)

sosednjo dvorano! Še vedno Rusi! Zdi se mi, da še več slik nego v prvi, zato pa mnogo, mnogo slabše! Da ne bi visele tam v ozadju Maljavinove čudnokrasne slike, tem vis-à-vis Harlamoffove dražestne otroške in dekliške skupine, v osredju pa — v najčiščem mramorju bleščala divnokrasna Beklemiševa »hčerka snega«.

Nad Maljavina ga ni kmalu kolorista! »Smeh« je nazval največjo, pa tudi najinteresantnejšo svojo sliko, ogromno platno, žareče v žgočem purpuru najintenzivnejše intonacije; in dasi se obrača marsikak filister z gnusom od teh nerazumljivih mu bengaličnih plamenov — ločil sem se le težko od očarujočega umotvora. Pa da veste, na daljnem polju, krvavo razsvetljenem od poslavlajočega se solnca, so se zbrala po završenem delu dekleta. — Prisopiha vlak; v trenutku so ob železničnem nasipu in kakor stotisoč grlic glasno razposajeno se smejoč, vihte pisane robce in pozdravljajo mimo, grmeči vlak, zavil v črni dim. Njih krila pa plapolajo liki nočni kresovi v vetru, in kakor žareč mak rastejo iz tal, — in vse, vse na sliki je rdeče, je purpurno, je najsrditeljsi, najpristnejši — cinober.

Bog mi odpusti, zakaj da sem začel razmišljavati o eventualnem biku, ki bi eventualno zablodil v ta-le muzin raj; kolika katastrofa! In misli so mi uhajale od bika na filistra, ki se je srdit in ogorčen obrnil od te »svinjarije«, pa od filistra zopet nazaj na bika, in Bog zna, kako dolgo bi še promenirale, da se nisem še enkrat

ozrl po porednih mojih dekletih in ž njimi vred prav iz vsega srca se zasmejal.

Toda kar mahoma mi je prošel smeh pred Maljavinovimi kmetskimi tipi. Kolik psiholog je nakrat ta barveni atlet! To je Tolstega kmet! — Pa kako čudeno luč je razlil po teh visoko povzpelih temnih postavah, teh žalostnih, pousnjelih obrazih, in kako dolge, kako grozne so te sence! Vse, vse oznanja umetnika — velikana, in veselilo me bo, če si zapomnite Maljavinovo ime.

Govoril bi še o Harlamoffovih detetih, toda kako naj vam orišem mičnost teh solnčnih obrazčkov, ki se igrajo z rožnim cvetjem in zlatimi žarki — ko pa mi bode nedostajalo prostora za cele legije ostalih, ne slabših, morda tudi boljših slikarjev.

Omenil sem bil tudi Beklemiševo hčerko snega. Zakaj da jo umetnik imenuje ravno tako, mi noče v glavo; morda naj bi bil odločilen krasni bojarski kožuh, ki odeva vitko telo te nepopisno krasne deklice? — Naj si že bode, kakor hoče, ta mlada mramornata bojarka je pač iz najboljših skulpturnih umotvorov, kolikor jih je le Ruska poslala na sveta umetniška tla svetovne razstave.

Predno se ozremo po drugih, dovolite, da vas seznanim le še z nekaterimi imeni, ki svedočijo o velikanskem napredku v ruski stvarjajoči umetnosti.

Dubovskoj je vseskozi resen krajinar, in poleg njegovega imena zapomnite si še lahko krajinarja Arkipova, Aleksandra Beggrova, Botkina, Borisova, čigar »ledena doba« — temna, melanholična slika — je obudila splošno pozornost, Jarošenka, Kasatkina, izbornega predstavjevalca živali, Kusnecova, Ivana Kri-lova, lirika Levitana, odlično pastelistinjo Ivon — princesinjo Par-laghi — elegantno in duhovito portretistinjo — princesinjo Marijo s psevdonimom Eristof Kazak, slikarje pravoslavnih obredov in menihov, ilustratorja novega evangelija, Nesterova, plodovitega Ivana Pokitonova, Bazilija Polenova, mistika Vazilkovskega, impresionista-portretista Serova, ki se zlasti odlikuje z virtuoznim portretom velkovojevode Pavla Aleksandroviča, in slednjič mnogoime-novanega, po širnem svetu zaslulega — ravnokar umrlega slikarja marin Mihaela Tkačenka.

Da sem raztegnil svoje poročilo o Rusih skoro do brezkončnosti, mi pač ne bodete zamerili; umevate sami, da bi vas rad natančneje seznanil z najbližjimi brati, in oprostite tedaj, da naredim radi primanjkljaja prostora z neslovanskimi umetniki kar kratek proces in vas seznanim le z največjimi iz teh slednjih.

Da niso Rusi takovi tirani, kakršne jih radi slikajo, svedoči dejstvo, da so galantno priredili Poljakom in Finlandčanom v sosednjem pritličnem koridoru lastni razstavi.

Dasi sem našel pri Poljakih mnogo dobrega, celo prav umetniškega, nisem se mogel iznebiti misli, da bi vsi ti možje — dam menda ni vmes, vsaj ni Olga Poznanska, ki pa še večkrat razstavlja z avstrijskimi Poljaki, ničesar poslala — mnogo bolje uporabili orjaške svoje moči v bojnih in historičnih panoramah, nego pa da jih tratijo s praznimi svojimi alegorijami in s kolosalnimi religioznimi a neprijetno hladnimi stvori. Neka banalna aristokratnost, ki pa se vidi vsa zlagana, preveva vso to umetnost. Odločna prednost gre pač avstrijskim Poljakom pred ruskimi.

Pa da si jih ogledamo! Jana Styke, Siemieradzkega, velikih Poljakov, novodobnih Rimljanov ni tu. Zato pa se je odlikovalo precejšnje število njih rojakov z izbornimi, tuintam mojstrskimi portreti.

Navajal vam pač ne bodem imen portretovancev, pač pa si lahko vtisnite v spomin vsaj nekoliko odličnejših poljskih slikarjev-portretistov. Zapomnite si pred vsemi ime »Gerson«; Vojteh Gerson, znani oče in voditelj ruske mladopoljske umetnosti, stoji še vedno tu, neprekošen od mnogobrojnih svojih učencev. Razstavil je pač s poljskim šlehčičem umotvor, ki ga smejo nazivati Poljaki s ponosom — biser v zgodovini svoje umetnosti. »Kazimir Veliki, vračajoč se na opustošeno Poljsko«, je sicer znamenit umotvor, kakršne rodi le čisto, najsvetejše navdušenje, toda v slikarskih kvalitetah zaostaja daleč za imenovanim portretom. Agilen mojster v damskih portretih je gojenec Gersonov, Stanislav Leutz, v Parizu živeči Pienkovski pa ga v izbrani noblesi še prekaša; izmed ostalih naj imenujem samo še Romana Szwoinickega, Piontkowskega, znanega Loevyja, Badowskega in Andrychewicza.

Največjo, pa menda tudi najboljšo sliko je poslal Fran Žmurko. Njegova »betlehemska zvezda« je pač ena iz tistih redkih slik, ki zadovoljuje laika in umetnika.

Krasen, opojen antik-večer, poln vonjavorjavih tonov. V ospredju vitke ženske postave v dolgih, težkonagubanih haljah in vse upirajo oči v zvezdo večernico, ki je v bledosrebrem svitu ravnokar priplavala na večerno nebo. Čemu da bodi večernica betlehemska zvezda, zdi se mi pač umetnikova kaprica, katero mu pri vseh ostalih vrlinah predivne slike radi odpuščamo.

Vitold Weichert je nenavadno nadarjen lovski slikar, Weissenhoff Henrik je temeljit kolorist in vesten opazovatelj;

njegov sneg ni nikdar moka, in zasneženo krajino, ki jo tu razstavlja, pikantno sličico z izborno pogojenimi kobalt- in kraplak-efekti stavim na stran najboljšim Falatovim in Thaulowim »neigerijam«.

»Procesija«, kolosalna plahta najneokusnejše vrste — skrajno ponesrečen genre z groteskno komičnimi, bolj ali manj trivialnimi, zato pa strašno zrisanimi popi in kantorji — Vojteha Piechowskega je pač eno iz tistih platen, katerim se še danes čudim, da jih je jury sprejela.

Josip Rapacki je poslal jako čedno dekorativno krajino — »mogočen kostanj s prozornordečim ozadjem«, škoda, da so povесili sliko v tak kraj, da morate z nosom prednjo in ste ob ves dekorativni užitek.

Poleg Žmurkove slike ugaja mi pač najbolje Alchimoviczev »pozabljeni strelec«; zavlekel se je bil težko ranjen v obgozdno košato grmovje. Temna senčna zavesa ga ne izda sokolovim očem sovražnikovim, hladi mu skeleče bolečine v prestreljeni nogi in suši pot na razbeljenem čelu. Pozabili so ga bratje; v bojnem vrišču drevili so preko njega — kam — v zmago — v smrt? — Pozabili so ga — in bliža se noč —. Slikar je pač umel — kakor pravimo — »prijeti«; za vzletom pesniško razpoloženega duha umetnikovega pa ne zaostaja nikakor umetnik-slikar in risar. Škoda pač, da so povесili tudi to sliko tako à la mačeha, in da z olimpskih višin le vsaki dve uri enkrat obrne nase pozornost leno mimozibajočega se, v strašnem dolgočasju zevajočega obiskovalca, ki je zablodil v brezštevilne te dvorane in preklinja uro, v kateri se mu je porodila misel, da pojde v Pariz, preklinja vas tiste, ki so ga kdaj »farbali«, da se pravi taki reči »Vergnügungsreise«.

Hirszenbergov »večni žid« pa mi v kljub interesantni konceptiji radi nerodne, neslikarske lesenosti noče ugajati. Koliko bolje bi bil storil umetnik, da je naobrazil isto snov v kartonu!

Ryszkiewiczzeva »smrt marketendke« spravi v vibriranje marsikatero prenežne živce, toda za ta sujet obdelana je slika predekorativno in se zdi dolgočasna, hladna in radi preširoke tehnike naravnost plitka.

Rosen, presladki bojni slikar, bi rajši ostal doma ali pa zlezal kakemu Wernerju pod mojstrsko krilo; njegova umetnost je veljala kaj »anno dazumal«, a danes pripada tistim šaram, ki smo jih davno spravili v podstrežje, da nam pridejo izpred oči.

Chelmonski — slednjega vam imenujem — gotovo poznate že vsi to ime, je razstavil izborno krajino, ljubko in dražestno, kakor

vse njegove sličice, katerih marsikatero ste pač že videli po raznih ilustrovanih listih reprodukovano.

Še nismo zapustili dobro Poljakov, ko se nam že razkrije perspektiva živobojne, bolj ali manj čudesne finlandске galerije.

V očitem nasprotju s Poljaki nakrat drobne sličice, risbe, radirbe, litografije, vse v zagonetnih okvirih, vse, vse to pa strašno zanimivo; kakor da listam po čarodejskih knjigah, tako se mi je zazdelo med temi simbolisti in hipersimbolisti, med temi modernimi Holbeini, prerafaeliti in temnimi mistiki. Vse nekaka skonvencionalnovana secesija, pa že tako strmoglavo privintana, da bi podala brez greha roke najzagrizenejšim dunajskim versakrumistom in Matschovcem, in vendar preveva vse te sličice interesantna, popolnoma samostalna individualnost, ki ni z Dunajem v nikakem sorodstvu, še manj pa v njegovih sponah. Zdi se mi, kakor da bi bila prišla Finlandčanom secesija iz njih kulturnih razmer samih, da bi morala priti brez vsakršnega vpliva tujih umetniških gesel. Polarno solnce, visoka črna jelka, sivo Baltsko morje, od pradedov podedovani čudesni ornament, neločljive megle, zavijajoče vse v silhete, ta tajinstveni, prezanimivi, sentimentalni narod sam na sebi, njega poetični, filozofski značaj, kaj čuda, da se približujejo celo njih portreti drznim simbolističnim in ornamentalnim eksperimentom. Finlandčan stilizuje vse, karkoli le doseže njegovo oko, in stilizovanje mu je nekam življenska potreba. Drastičen dokaz za to je njih umetniški obrt.

Da pa preidem k njih slikarjem in litografom, omeniti vam hočem vsaj najslavnejša imena in nekaj njih del:

Gallen in Edelfeld sta pač najodličnejša zastopnika te zdaj asketične, zdaj cinične umetnosti. Aksel Gallen vam je gotovo znan iz monakovske »Jugend«, in senzacionalni njegovi »branitelji« »Sampo-Jukahainene«, ki jih je pred leti prinesel ta list, dičijo z uspehom finlandsko razstavo. Vrhutega pa je Gallen rafinovan portretist, poln sveže originalnosti, in portreti, kakor senatorja Eneberga, profesorja Neovia, starega kmeta, so pravcate gurmandnosti za najrazvajenejšega ljubimca lepih umetnosti.

Albert Edelfelt pa je razstavil ne manj interesanten portret gospe Pasteurjeve, dalje še več manjših damskih portretov, mojstrsko opazovane ribiče, Krista in Magdaleno in sveže, z mnogo ljubeznijo slikano tihožitje »jagode«.

Z veseljem vas seznanim še z Jaernefoltom, slikarsko naravo polno najizbranejše noblese, znamenitim portretistom in še boljšim krajinarjem; njegovo sliko »gospod in hlapec« sem si podčrtal z

navdušenjem petkrat v svojem katalogu, in še danes me vzradosti spomin na oni drobni akvarelček.

Jako plodovit slikar svojih ljudi je Pekka Halonen, in oba Munsterhjelm a imenovati moram na tem mestu kot rahločutna pesnika-krajinarja. Thesleff, Voldemar Toppelius, Soldan-Brofeldt, grof Sparre, Westerholm, Simberg, Magnus Enckell, Blomstedt in Ahlstedt pa so vseskozi imena, vredna vsega spoštovanja.

Z Berndt Lindholmom, rojenim Finlandčanom, a med Švedi živečim in stvarjajočim umetnikom, prestopimo že na švedska tla.

Prehod je komaj čuten; edina izprememba interierja in bogato okrašeni napisi »Suède« oznanjajo nam nov terrain. Sicer pa povsod ista magična severna umetnost. V rdečem žaru toneča morska plan, črna peč, dolga, bizarno pretrgana senca, jata veslajočih galebov, in v zelenih lisah se trga pred njimi val; poletne sočnate noči, modro osenčen sneg, v snegu sled bežeče lisice, črni lesi, skozi vejevje prosvitajoče purpurne luči, gozdni viharji, bližajoča se huda ura, fantastno modelovani oblaki, jutranje raztrgane megle, vse to je karakteristikon za švedsko umetnost.

Prostora mi bode pomanjkovalo, in zato naj vam kar hitro imenujem vsaj nekaj umetnikov:

Anders Zorn, drzni in silni kolorist, in slikar živali Bruno Liljefors sta vam vsaj po imenu gotovo znana; v teh dveh se kristalizuje sploh vsa »nordiška« umetnost.

Beležim pa rad še druga imena.

Erdtman, Andersson, Thegerstrom, Sjoberg, Larsson, oba Pauli, znameniti risar Kreuger, Nordstrom, Arsenius in kraljevski slikar, duhoviti krajinar princ Evgen so umetniške prikazni, preko katerih ne bode smela korakati kar slepo in nemo zgodovina stvarjajočih umetnosti.

Sosednja Norveška je podobna Švedski na las. Isti svetlobni efekti, iste nočne melodije, iste melanholično ubrane marine. Da ne bi viselo po vseh oglih in kotih toliko Ibsenov, pa bi komaj zaznal, da sem zašel v nove dvorane.

Ibsenov, huj, kaj jih je, in sam ne vem, kateremu bi dal prednost, ali Werenskioldovim, ali Guelejovim, ali Heyerdahlovim — vsi so Ibseni, a vendar vsi različni. Ibsena osebno ne poznam, in tedaj ne bodem sodil!

Fric Thaulow, neprekošeni pastelist, drži še vedno rekord, a cela vrsta mladih, nadobudnih talentov ga skoro dohaja; navajam

samo le Thorneja, Halfdana, Ströma, Krohga, Jacobsena, Henniga, Arnesena in slednjič preinteresantnega Muntheja, ki je razstavil kar kolektivno divno serijo akvarelov, ponajveč ilustriranih domačo zgodovino, domači mitos in bajko.

Ker smo že v parterških galerijah, oglejmo si tudi še hitro Dansko, Holandsko, Flamsko in Švico.

Karakteristikon za vso »nordiško« umetnost — barvena sila — ostaja tudi Dancem.

Čudno se mi vidi, da prekašajo ravno ti polarni umetniki, pri katerih bi pričakovali samo le senco, temo in led, nas vse »Južne, Solnčne« v intenziteti in uveljavljanju barve.

Mnogo prekrasnega sem videl pri teh, na umetniško-obrtnem keramičnem polju že davno proslulih Dancih.

Zadoščajo naj vam vsaj svetovnoznanana imena kakor Kröyer, čigar »seja v kraljevi akademiji znanosti« je obudila pravo senzacijo. O portretistu Kröyerju bi izgubljal zaman besede.

Zadošča naj vam ljubeznivi Johansen, zadošča Hammershøj, Christiansen, Skovgaard, Julij Paulsen in fantastni Willumsen, če hočete, tudi še znani graver in litograf Hansen.

Nad vse dosedanje svetlobne efekte se je povzpел Henrik Jespersen s čudovito sliko vzhajajočega solnca. Skoraj nisem verjel lastnim očem, da bi kdaj s tem »pozemskim« materialom, ki nam je dan vsem slikarjem, mogla ustvariti človeška roka, in najsi je tudi največjega umetnika, čisto solnčno zlato.

Kako da ni Jespersen izgubil pri tem delu oči; saj jih izgubim, če le gledam to sliko!

Za poljanami, na katerih obzorju se rišejo jutranje silhete preprostih koč in vaške cerkvice, zasvitalo se je, in v vsem svojem veličanstvenem blesku vstalo je zmagovito solnce in v milijardah blestečih žarkov razsiplje zlato svojo luč po rosni krajini, po drhtečem nebu; da gledate to solnce, bole vas oči, in pred vami plešejo zeleni in lilasti kolobarčki.

Pristopil sem bliže — in glejte ga prekanjenca, po vsej krajini, po nebu in žarkih naslikal je bil Jespersen zelene in lisaste zajčke — in tehnično gotovo prezanimivi eksperiment podal nam je solnce, kakršno je.

Pa z bolečega solnca rajši k prijetnim, ljubkim holandskim interierjem.

V Nizozemcih se podeduje od umetniškega roda do roda nezkaljena kri starih bodrih Fenierjev in Ostadenov. Kakor za gorko

pečjo v domači izbi, tako se počutimo pri teh Holandcih. Nekaj idilskega preveva vso to simpatično umetnost. Prostor in čas mi ne dopuščata, da bi se spuščal v podrobnosti; zato le nekaj in največjih umetnikov.

Kdor je kdaj posetil to razstavo, spominjal se bode gotovo še elegantne domino-maske v črnem, aristokratske Kaemmererjeve slike; saj mi je še dobro v spominu, kako zelo je ta krasna maska očarala vsakogar, kdokoli jo je videl. Spominjali se bode dotičniki gotovo tudi še duhovitih plastičnih Israelsovih slik, morda tudi Mesdagovih, no, sam pa vam postrežem pač še z nekaterimi imeni. Vem, da vas s slednjimi vedno strašno dolgočasim, a kaj hočete, ko pa jih je toliko, brez imen pa ne ide!

Martens, Neuhuys, gospdč. Schwartz, Bakhuisen, Toorop, Pieters, Klinkenberg, Cate in Weclé, vse dična in slavna imena!

Pri Nizozemcih sem občudoval tudi krasno kolekcijo litografij in radirb Bauerjevih, Hoytemsovih, že imenovanega Tooropa in velezanimivega krajinarja Kramerja.

Flamska umetnost je individualno slabo izražena; giblje se več na pariških nego na domačih tleh. Ta nedostatek pa ne zabranjuje, da imenujejo Belgijčani svojce može, pred katerih vseobsežnim duhom in zmagovitim umetništvom se klanja ves omikani svet. Da vas ne nadlegujem z ostalimi imeni, predstavljam vam samo le velemojstre:

Courténs, Carpentier, Emil Claus s svojimi kravami, znani Fernand Khnopff, slavni, nedavno umrli Felicien Rops in elegantni Stevens; vse vam polagam na srce.

O individualnem švicarskem slikarstvu pa že kar ni možno govoriti. Tu se križajo veliki duhovi, križajo šole in rase. Iz kaosa pa požene le tuintam imponujoča umetniška osebnost.

Najinteresantnejši je pač veliki simbolist Carlos Schwabe, znani privrženec one čudesne versko-umetniške sekte »rose + croix«, ki si je pridobila že mnogo velikih mož in ki uči, da nihče nego umetnik nima pravice žrtvovati bogu, da je poklicani svečenik samo le umetnik, da je le z umotvori, s kipi, slikami in glasbo mogoče častiti in moliti boga, vse drugo pa da je brezsravno, stupidno in pregrešno — in katere največji patroni v nebesih, ki so zgolj umetnost — so Lionardo, Beethoven in Wagner!

Schwabe kot simbolist pa je pač morda tudi najspretnější risar na svetu. Njegovih tu razstavljenih sanj in sanjarij vam ne bom našteval, pač pa imenoval še nekaj umetnikov:

Ker ni Boeklina tu, dostavil se je bil nadarjeni njegov učenec Hans Sandreuter. Čudno, Boeklin ni vplival na edinega direktnega učenca Sandreuterja, ko vendar direktno vpliva na tri četrtine vseh ostalih umetnikov. Otilija Roederstein je neizrečeno fina artistinja in ne manj izborni Vautier, Wagner, Giron, dekadentni, malo umazani Hodler, Burnand, Luiza Breslau, Band-Bovy in dekorativni Biéler.

Zapustimo parter in po širnih, rdečeprepreženih stopnicah navzgor! —

Velik napis nad še večjimi vrati oznanja nam »Grande-Bretagne«. Slike v precej neokusnem interierju pa živi, visokovratni Angleži. Mrzla, strašno mrzla je vsa ta umetnost. In toliko sem bil od njih pričakoval, morda največ . . .

Kje so oni čudnokrasni preraphaelisti, oni romantiki iz Botticelijeve krvi, kje Rosseti, kje Burne Jones?! Povsodi gledam le epigone, ki so spravili to božjo umetnost, to čisto, jasno poezijo ob kredit, angleško slikarstvo pa na kant.

Da, Watto, oni veliki Watto, o katerem trdi Muther, da je največji slikar vsega modernega sveta, največji slikar devetnajstega stoletja, je sicer tu, toda strašno mizerno zastopan. Kolika razlika med temi njegovimi deli pa med — življenjem in ljubeznijo — v luksemburškem muzeju. No, Vicksee, Davis, Gregory z dražestno, življenja in barve polno sliko iz nedeljskega življenja na Temzi, Hubert Herkomer z odličnim mojstrskim portretom, Kennington, La Tangué, Lord Leighton, slikar živali Swan, Shannon, oba Riviere, Sir Reid, Oules in Orchardson tvorijo pač častno izjemo, in le njim se ima zahvaliti Angleška, da ni radi brezbrojnih ostalih slikarjev utrpel njen svetovni ugled.

Zoprni mi Alma Tadema, poznate ga gotovo vsi, ni izostal; razstavil je celo prav bogato in dobil, to se že tako razume, tudi grand prix.

Stopil sem v japonsko dvorano, toda, kar sem tu videl, prevzelo me je tako, da sem sklenil — zagrizen oboževatelj vzornega tega ljudstva — posvetiti mu prav posebno dolg članek v prihodnjih številkah.

Posetiti moramo tudi še američansko, špansko, nemško, laško, avstrijsko, madjarsko in hrvaško razstavo, zlasti preko avstrijske in in hrvaške ne morem kar s površnimi in kratkimi noticami; hočem posetiti tudi še srbsko, rumunsko, bolgarsko in grško, in slednjič nam še preostaja ogromna francoska slikarska razstava.